

DATINA

Serie nouă, anul 5, nr. 67, noiembrie 2019
www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

Foto: Bianca Maria BECHISI

Cuprins

- 5 Imn Dobrogei
- 6 *Dar la sărbătoare*
Poeme de dragoste pentru Dobrogea
- 7 *Documentar*
Dobrogea pe când se întorcea Acasă
- 8 *Aniversarea Dobrogei*
Dobrogea prin pana
publicistului Vartan Arachelian
- 13 Vartan Arachelian. Repere biografice
- 15 *Obiceiuri de pe la noi*
Sărbătorile lupului
- 21 *Info*
Festival Internațional
„Dobrogea la porțile Balcanilor”
- 18 *Dobrogea – mit, istorie, tradiții*
Hârșova
- 19 *Info*
Dobrogea de poveste
- 23
- 24 *Interviu*
„La Barcelona, am mai adăugat o poveste frumoasă despre muzică și artă, despre muncă și drumul spre performanță, despre reușită, succes și bucurie”
- 28 *Eveniment editorial*
Petronela Rotar, „Ajută-mă să nu dispar”
- 29 *Povestea vorbelor*
E pecetluit cu roșu
- 31 Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” promovează Dobrogea!
- 32 *Sub aripa cerului*
Motivul mării în colindă
- 34 *Documentar*
Viața religioasă din Eparhia Constanței (1923-1950) în lumina presei și a documentelor de arhivă
- 37 *Comorile Dobrogei*
Priorități. Recorduri. Unicate. Curiozități

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: PROF. DOINA VOIVOZEANU, DIRECTOR ARTISTIC: SILVIA ȚIGMEANU

REDACTOR ȘEF: CONF.UNIV. DR. AURELIA LĂPUȘAN
REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, LAURENȚIU DESPINA,
ADRIAN NICOLA

Director economic: Alina ONEL
Tehnoredactor: Traian Mircea VOINEAGU
Corectură: Daniela Andra COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușeanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
Bd. Tomis nr. 110
Tel./Fax: 0241 61 92 93
E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68
Tel: 0241 61 88 42
E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

De câte ori nu am auzit orgolios exprimate declarații de apartenență teritorială: eu sunt ardelean, sau bucovinean, oltean get-beget, moldovean de viță etc.

Fiecare provincie istorică a pus amprenta asupra caracterului, dar și asupra unor trăsături proprii locuitorilor acestora. Ardelenii sunt molcomi și așezați, oltenii sunt repeziți și iuți la mânie, bucovinenii sunt toleranți și loiali etc. Etc.

Dar noi, dobrogenii? Ce ne caracterizează prioritar?

S-ar putea să mi se răspundă chiar și așa: care dobrogeni? Voi sunteți o grămadă de etnii, venite în diferite etape istorice, reprezentați o lume pestriță, adunată într-o zonă de mister, farmec, dar binecuvântată de Dumnezeu.

„Pământul dobrogean este o adevărată corabie a lui Noe”, scria cândva marele geograf Ion Simionescu, definind metaforic acest amalgam de oameni. „Nu este numai babilonia în spațiu, de la Tătarii în strângere și Găgăuții cu origine enigmatică, până la puținii Italieni cari își mențin vioiciunea lor meridională. E mai ales variațiunea în timp. În Dobrogea, mai mult decât oriunde, se găsesc suprapuse civilizațiuni străvechi de la cea a oamenilor primitivi, straturi istorice continuând pe cele geologice.”

Dar de ce Dobrogea ar fi altfel? Ce are ea și nu au celelalte provincii românești? Tot oamenii de știință au găsit răspunsul. Același Ion Simionescu, geograful: „Era doar într-o vreme marginea lumii

cunoscute, limita cotlonului marin în legătură cu Mediterana străbătută în lung și lat. Vechii istorici pomenesc de gurile Dunării cum se pomenia pe vremea lui Cristofor Columb de gurile Orenocului. Atrăgea însă belșugul grânelor dindărătul lor; se învedera tuturora importanța stăpânirii lor. De aceea de jur împrejur se țin salbe de cetăți, iar înlăuntru s-au ridicat monumente biruințelor. Pe fondul urmelor trace sunt presărate ruine de orașe ori întărituri, grecești, romane, bizantine, genoveze, turcești. [...]

Dobrogea este a noastră; trebuie să rămâie a noastră. Glasul vechilor amintiri, prin titulatura lui Mircea, ne-o spune mereu. Fondul curat românesc ca și descălecătorii, ciobani din vârful munților, ni-l repetă într'una. Sângele celor de la Plevna ori Turtucaia îl întărește în conștiința noastră. Prin muncă, prin dragostea cu care vom învălui oamenii și locurile din ea, rezonanța glasului străvechiu trebuie mărită, pentru ca el să se păstreze în veșnicie. Aceasta este datoria sfântă de azi, a tuturora, față de Dobrogea, dar mai ales a celor ce-și duc viața în ea”.¹

În luna aceasta am sărbătorit 141 de ani de când a revenit Acasă, la patria mamă, însemnând 141 de file de istorie zbuciumată, plină de eroism, de distrugeri și refaceri, de muncă sisifică pentru a rezista, a fi, a crește.

1. Dobrogea, Editura „Cartea Românească”, București, 1928, pag. 7-8.

Ce explicit scria Constantin Brătescu: „Dacă Dobrogea, dintre toate provinciile României este cea dintâi care intră în lumina istoriei și dacă romanizarea s-a înfăptuit aici mai curând ca peste fluviu așa încât cu drept cuvânt s-ar putea socoti drept unul din cele mai vechi leagăne ale poporului român, dacă, de altă parte, a avut un trecut atât de sbuciumat, fiind pustiită în repetate rânduri de invazia popoarelor și secătuită de mersul armatelor, dacă, în fine, ea se găsește astăzi cu o majoritate de element românesc și ca parte integrantă a Daciei refăcute, aceasta se datorește, în primul rând, faptului că s-a nimerit la o mare răspântie de drumuri și, când n-a jucat rolul de cetate întărită cu ziduri, cu valuri și cu oști, ea a fost o poartă de trecere între nord și sud, între Carpați și mare, deci un drum, cu toate consecințele ce decurg din această împrejurare. Și n-a fost un singur drum, ci trei, care s-au pus în evidență, rând pe rând: un drum al Mării, un drum al stepelor, de la nord și al podișurilor de la sud, și un drum al râurilor dacice.”²

Fiecare din noi ar putea aduce imn Dobrogei. Pentru ea au luptat și și-au dat viața fii devotați, pentru ea au ctitorit apostoli veniți din toate zărilor, pentru ea au muncit și s-au jertfit generații întregi.

2. C. Brătescu, Populația Dobrogei, în Dobrogea, Cincizeci de ani de viață românească, București, Cultura națională, 1928, p. 202.

Propunerea de a se ridica un monument comemorativ la Constanța s-a lansat pentru prima dată în iunie 1881 în publicația *Farul Constanței*: „poporul Dobrogei trebuie să facă a se aduce la cea mai curândă îndeplinire a celei mai sublime și în același timp naționale idei a ridicării în orașul Constanța a unui monument comemorativ. Prin prelungirea bulevardului, pe traseul calei ferate din strada Ovidiu înconjurând partea de miazăzi a orașului, monumentul comemorativ de care vorbim va predomina bulevardul, va fi cea mai frumoasă pozițiune a orașului, văzut după mare și uscat”.

Din păcate, a rămas și astăzi un vis frumos al primilor administratori ai orașului.

A venit timpul ca Dobrogea să aibă cu adevărat un monument comemorativ, simbol al respectului nostru față de toți eroii care au luptat pentru ea.

Dacă Legea 230, adoptată la 9 septembrie 2015, la intervenția solidară a parlamentarilor dobrogeni, indiferent de culoarea politică, instituie ziua de 14 noiembrie ca sărbătoare națională, trebuie să înțelegem că a fi dobrogean reprezintă și împlinirea idealurilor înaintașilor. Iată, ni se cere să dovedim ce suntem. Să punem umărul și să ridicăm pentru generațiile viitoare un simbol al eroismului pe aceste pământuri, un monument comemorativ.

Foto: Florin CALUGĂREANU

Pământ îngrădinat de traci
botezați în Istru,
pământ dăruit de greci cu salbe
de cetăți pe margine de Pont,
pământ metamorfozat, întristat și
înnobilat de Ovidiu
ai gustul sărat-dulce al apelor
cu care te speli la răsărit și apus
în fiecare dimineață a istoriei tale
fără să-ți pese de istoria celorlalți
care te-au râvnit,
care te-au avut când au fost puternici
și care te-au jinduit perfid
când te-ai întors într-un târziu
în casa surorilor tale
îmbrăcate în ie creștină,
ca prințesa mezină,
venită în caleașca disputelor
pe aleile timpului,
trasă de delfini cu suflet de dorobanți
păzitori ai lutului
și nisipului în care Dumnezeu
a modelat deltă și păsări din rai,
bunici ai munților
și pământestală cu glyconi și guvizi
unde mama și-a primit pruncii tătari,
lipoveni, armeni, evrei sau nemți,
întru lauda cumineniei și răbdării tale !

Cocon botezat de mâini regale
în vremuri de război,
tu, Dobroge, ai respirat întâia dată
cu bucuria țipetelor mării
caligrafiate de mirarea nemărginirii ei
de însuși luceafărul c-un singur dor
făcându-ți hulube din transilvani, moldavi
și munteni pricepuți
cu care pustiurile le-ai încrustat
cu drum de fier și așezări de efori,
desenând cadrilatre și săpând
după urme de Traian și Asan, an de an,
găsind gânditori și coloane dinspre veacuri
în pâclă de adevăruri și văi sterpe
și sorbind cu nesaț din harul înghiocat
din urmele Sfântului Andrei
arătat în somn de credincios
și sub susur de sudoare cristalină
lângă grotă de înțeleptire apostolică.

Bucurie a brizei de utrenie
ce răscăală valurile care au albit
cu spuma lor oase și marmură,
laviță de odihnă vremelnică

pentru Mircea cel Mare
înmănătorul de sceptru
al neînălțării sufletului în pașalâc,
lui Carol, marele ziditor
încoronat cu nouă țară românească,
ce și-a ales toamna
să guste din libertatea Dobrogei
și pentru a ajunge la bătrînul Tomis
a ridicat curcubeu de oțel la Cerna,
potecă de trecere de la inimi de români la
alte inimi de români
întru nedespărțire sfințită cu sânge,
Egipt al făgăduinței în cămeșe de borangic,
la început de veac și speranță,
țara dintre Dunăre și marele ezer albastru
s-a îmbrăcat în holde de rod aurit,
canale și pene de rare paseri drumețe
pentru dans de geamparale
și sărituri de ciocantină a rusaliilor
cu flori de nalbe în sâni,
horite de urmași de comani și pecenegi
care își leagă lotcile și caii
printre ghioluri străjuite de sălcii și salcâmi.

La ospăț cu somotei și scrumbii
au luat drum de exod
către Histria, Tulcea și Callatis
cipani, gramoșteni, fârșeroți, ruteni,
întru deprindere a rostirii latine
și închinării bizantine
la șopatlu din vali
răsădind obiceiuri, cuiburi de viață
și paturi de stâne printre vise,
țipăt de asfințituri, pâlpâiri de ploaie
și țurțuri de suspine
udate cu vin aspru de la daci.

Maiestatea mea minunată,
Dobrogea mea străbună,
Dobrogea mea de azi și din totdeauna,
dă-mi spaimele tale să-ți fiu șaman,
arată-mi rănilor tale întru tămăduire,
împrumută-mi negurile
pentru a te lumina,
îmbracă-mă cu lutul tău
în fiecare clipire de stele,
în fiecare fir de nisip,
în fiecare zbor de pescăruș
și fă-mă înălțătorul veșnic
al imnelor tale...pentru...
Dobrogea mea,
pentru...Dobrogea noastră !

*S-a îmbrăcat Andrei Apostolul
cu haine de dac
și i-a pus pe îngerii în ii și cu cruci ortodoxe
să-și trezească
de prin țările lor micuțe și cam răzlețe
românii dați în grijă
să se ridice la luptă și
să-i aducă măcar pentru sfat
pe Mihai de la mănăstirea Dealu,
pe Mircea de la Cozia,
pe Ștefan de la Putna,
pe Dobrotici,
ca să-i spună Măritului Carol
cum să primească o dată
Dobrogea cea frumoasă ca fiică a României.*

*Veniră și Bogdan, Vlad și Menumorut
agitând toporiști și furci
și-l făcură pe Dosoftei și pe Basarab
să șteargă orice pravilă sau letopisetz
de atârnare a Dobrogei de cineva,
ba Sfântul Brâncoveanu își bucură sufletul*

*și-i puse pe cei patru fii să dea foc firmanului
de viețuire a pașalâcului
dintre Dunăre și mare și să aducă aghiasmă
de Unire peste coroana lui Carol
ca să aibă putere în făurirea sigiliului
unei singure țări cu români.*

*Burebista și cu tot neamul lui,
Vladimirescu și Bălcescu stătură
pe lângă războiul de țesut al sfintei Paraschiva
și puseră ițele de împletire a steagului Tricolor
iar Coresi bătea manifeste în care
se vorbea de o singură țară, de o singură istorie
și ceva despre o singură făptură.*

*Toți aceștia porniră într-un 14 noiembrie
acum 141 de ani ca roșiori și dorobanți,
să împlinească vorbele regești:
„Să fâlfâie dar mândru steagul României pe
malurile Mării Negre,
anunțând tuturor naționalităților Dobrogei o
nouă eră de libertate și prosperitate!”*

Păcuiul lui Soare

Poeme de dragoste pentru Dobrogea

Aurelia LĂPUȘAN

Acum gândul îi zboară spre Ea. Fata codană din viața lui, niciodată trădată, niciodată uitată, mereu adulată, mereu cântată.

Este Dobrogea lui. Și Dobrogea mea. Și Dobrogea celor care o iubesc și o prețuiesc cu adevărat.

Versurile poetului curg pe derelele amintirilor noastre, în locurile fremătând a culoare, a sânge de erou, a promisiune nenunțată...Nostalgia unui timp petrecut în poala bunicii, alături de misterele ascunse în cioburile istoriei.

Ce simți când citești poemele lui Octavian Dumitru Unc? Că o vezi, o chemi și te plimbi la braț cu ea, cea atât de misterioasă, vrăjită, adumbrită, fermecătoare, că ai fi putut să ai și tu ochi să vezi și mai ales inimă să simți precum o face poetul. Dobrogea este altarul pașilor lui Andrei, Albastrul transformat din sângele vărsat pe câmpurile de jertfă, lanurile de soare, sămânța orelor rodind la Derwent, Canaraua fetei, metaforă pentru cunoscătorii care știu să talmăcească legenda fecioarei noastre nenunțate.

Imaginile din poeme rezonază în suflete, induc nostalgia, recrează un timp pe care l-am consumat prea neglijent, poate, copilăria își șterge fruntea, poartă utrenia răsăritului și dragostea dintâi. Marea vâslește în noapte, zilele rătăcesc pe străzi, aburii copilăriei învâluie iarba călcată de picăturile de rouă. Poetul își plimbă tăcerea pe dig având aripi prinse chiar de marea cea mare, scoicile sunt simandicoase, garizii chercheliți, guvizii restauratori.

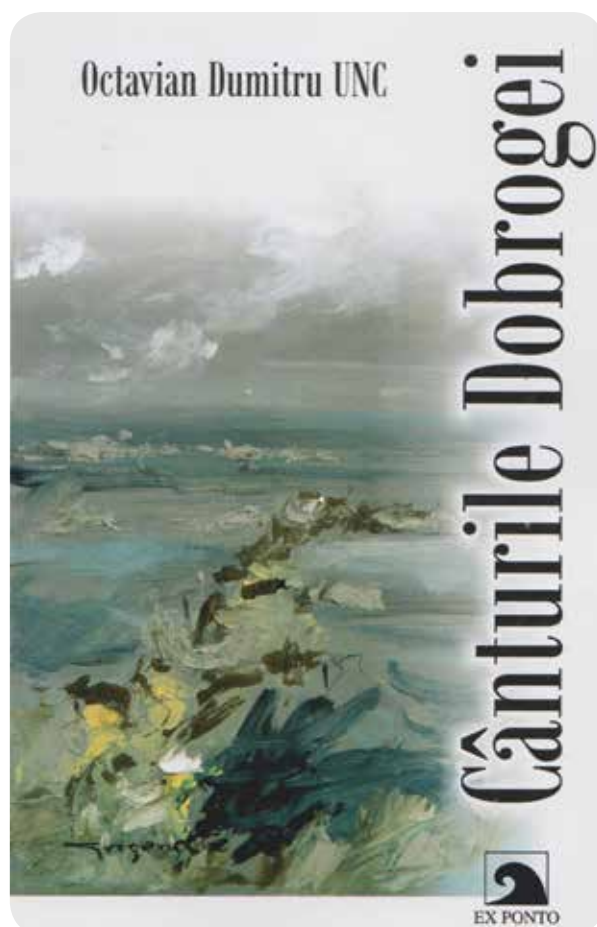
Dar poetul nu privește doar înapoi. El rămâne în Tomisburgul lui "construit în Balcani și cumpărat cu peneși, dorobanți și sânge, năpădit azi de gănganii și găști, de semidocti și fanfaroni".

Vrea să înțeleagă "cum se toarnă lingouri din briză, cum din valuri și alge se pot ridica palate,/ cum râmele sunt primele în orice competiție, cum câștigă la ruletă/ nălucile în sălile cazinoului.

Își dă seama că "Este prea târziu să mai deschid uși,/ nu mai vreau să urc Everest-uri/ și să fac pariuri exotice/ când în Kustenge-ul meu nisipul se face din cărți, când plaja a devenit/ doar un interval matematic, iar ADN-ul bătrânelor mele oase nu-l mai recunoaște nimeni".

Nu este resemnare, nu este urcarea în turnul de fildeş căci:

"În neplecărilor-mi visate i-aș ridica o statuie/ lui Carol și lui Ferdinand,/ aș aduce Delta Dunării într-un mall,/ aș face din curcubeu autostradă până în Insula Șerpilor,/ aș deschide primul muzeu subacvatic,/ l-aș plămădi din argint de o sută de stânjeni pe Apostolul Andrei.

Cum să mai plec, Doamne, din Tomisburg? se întreabă nu resemnat, ci revoltat el, omul Cetății care știe că:

"Exportăm de mii de ani lacrimile noastre,/ jalea din vechea Sciție, corăbii de fecioare, bucuriile noastre,/ aurul înspicat și mine de aur, nemângâierile pruncilor ostatici, adevărurile istoriei,/ verdele pădurilor, cortegii de conștiințe, dureri de rumâni, podgorii și stuf,/ ca nemernic peșcheș al câtorva eretici,/ întru obținere de dregătorii, pulbere de putere și firimituri de nemurire./ Debarcader de milenii, un Kustenge născut/ Orașul scoate la mezat tot ce mai are/ ca să-și cumpere cât mai mult nisip/ pentru clepsidra timpului, nemaipăsându-i de nimic".

Octavian Dumitru Unc este un poet adevărat. Este un poet de substanță. Scrie din preaplînul inimii sale, din convingerea faptelor sale, din nevoia de a răscoli conștiințe. Este un dobrogean care își revarsă iubirea peste Ea, Dobrogea lui și Dobrogea mea, în incantații și slavă.

Dobrogea pe când se întorcea Acasă

Aurelia LĂPUȘAN

1877. Litografie reprodusă dintr-o publicație din Leipzig și circulată în cărțile de istorie

La începutul secolului al XIX-lea, la Constanța funcționau biserica "Metamorphosis", construită în 1862 de către comunitatea greacă din oraș, bisericile catolică, bulgară, templul israelit și mai multe moschei. Comunitatea evanghelică, condusă de H.W.Pastor, șeful de depou CFR, și Franz Pleuss, directorul hotelului "Carol", construit de englezi, își improvizează o casă de rugăciuni mai întâi în subsolul clădirii, apoi, la 1892, se construiește biserica evanghelică, după planurile inginerului Max Wagner din Pomerania. Pentru ridicarea ei au contribuit cu donații regele Carol și regina Elisabeta.

Catolicii din oraș aveau o capelă modestă încă din 1872, construită de un grec originar din Trapezunt, George Riga, casier al companiei engleze "Danube and Black Sea". Mai târziu, în anii 1885-1886, cu sprijinul autorităților românești și cu aportul material al agentului consular Anton Licien, au fost încheiate lucrările de construcție a bisericii catolice. În 1898, inginerul Halli, antreprenorul lucrărilor portuare din Constanța, cu fonduri personale, a construit un turn alăturat bisericii. Altarul a fost donat de viceconsulul francez Anatole Magrin, Statuia Maicii Domnului, de către Gabriela Coiciu, soția primarului Mihail Coiciu, statuia sfintei Tereza cu Pruncul, de comandorul G. Ionescu, iconița pictată a Sfântului Anton de inginerul Păunescu. Pe locul capelei, între anii 1935-1937, s-a construit o altă mai mare cu hramul Sfântului Anton de Padova, autorul ei fiind arhitectul Romano de Simion din București.

În 1880 armenii își ridicaseră o biserică ctitorită de N. Torosian. Comunitatea armeană din Constanța a avut timp de 35 ani un mentor de excepție în persoana preotului ortodox gregorian Hamazasb Bedighian.

Și evreii –deși nu mulți până la 1878, aveau o sinagogă pe terenul donat de Ismail Kemal Bey încă din 1872. Mai târziu, în 1908, pe temelia vechii case de rugăciuni ei ridică un templu în stil gotic, cu ogive, contraforturi și ferestre cu lobi dantelați și vitrași. Templul a fost dărâmat în anii 1980.

În 1900 evreii își mai construiesc un templu pe strada C.A. Rosetti, în stare de maximă degradare astăzi.

1878. Portul - o șubredă schelă

Constanța la 23 noiembrie 1878. „Orașul se compunea dintr-o îngrămadire de case de lemn, cu ferestre mici și neregulate, prin care abia răzbea soarele și aerul răcoritor al mării. Străzile erau strâmte, nepavate; prin ele hoinăreau câinii nimănui, oblăduiți însă de locuitori. Rar se vedea câte-o ușă de prăvălie, un felinar cu petrol. Cimitirul turcesc, cu pietre strâmbe înfipite la capul mormintelor, era așezat chiar la gura portului.

La anexarea Dobrogei, portul Constanța era o șubredă schelă, apărată printr-un chei de lemn putred, lung de 170 metri, care închidea patru hectare de apă mică, sub malurile înalte. Pe vremuri de furtună, corăbiile fugeau adăpostindu-se departe, sub brațul ocrotitor al capului Caliacra.

Marginile Constanței nu treceau mult de vechea gară. În locul unde se afla liceul de băieți și al parcului din fața lui, erau mori de vânt, iar pădurea începea de la bulevardul care mergea spre Mamaia.

În imediata apropiere a locului de întretăiere a străzii Tomis cu b-dul Mamaia, se afla o mare movilă, care a fost tăiată în anul 1905, iar pământul a fost transportat la Mamaia și întrebuințat la

Constanța la 1878. În fundal, casele construite de englezi. Litografie de epocă

amenajarea grădinii din fața băilor.

Cel dintâi recensământ românesc din 1879 ne prezintă o Constanța bizară: 3.000 suflete autohtone, (cu armată și funcționari, 4.530 suflete), 49 străzi, 569 case, 46 lămpi de petrol și, în singura ei piață, opt bănci de scânduri.”¹

Despre Constanța anului 1878 ne-a mai lăsat mărturie lt.col.Murgescu, însărcinat să viziteze, la 2 august, porturile Dobrogei. Raportul militarului e sec: „Portul Kustenge este format de o digă solidă despre nord, lungă de 250 metri, și despre sud cu o mică digă de 50 m, care împiedică clapotajul apelor în port; pe mal, adică pe cheiul lung de 400 m despre oraș și pe diga cea mare se află drumul de fer pe care vin vagoanele de încărcă bastimentele.

În acest port nu pot intra mai mult de douăzeci bastimente mari și acestea trebuie să fie legate lângă diga cea mare și lângă chei căci numai aici se găsește o adâncime de 20 picioare de apă, pe când în mijlocul și în partea digei celei mici portul nu are decât 6 la 8 picioare adâncime. Astfel dar, portul Kustenge nu este decât un mic port pentru o încărcare limitată și trebuie ca bastimentele să vină la epoce fixe ca să poată avea loc în port și să încarce. Cu toată micșorimea portului, exportul se face iarna pe o scară întinsă, fiind facilitat de instalații foarte practice ale Companiei drumului de fer și neputând intra la bastimente în Dunăre [...]. Clădiri ale statului sunt: conacul și șase ochiuri magazii de piatră, care s-ar putea transforma în cazarmă.

La Kustenge avem un staționar și un căpitan de port militar, cu un ajutor și un scriitor.”²

1. Bănuț, A.P., „Ion Bănescu. Un progresist dobrogean”, manuscris aflat în colecțiile Bibliotecii județene Constanța.

2. Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948 RS, secția II informații, dosar 2/1882, 168-170.

Chiar și așa neînsemnat, orașul Constanța păstra aerul cosmopolit al mozaicului etnic pe care-l adăpostea. Poate de aceea și erau în funcțiune în acel moment șase consulate: austro-ungar, italian, rus, francez, englez și german.

În această perioadă s-a hotărât de către Ministerul Justiției să se întocmească un studiu asupra organizației judecătorești, al datinilor și legislației din Dobrogea.

Pentru studierea Dobrogei, Guvernul a instituit o comisie militară și una civilă. Acestea erau compuse din G.Cantacuzino, secretarul general al Ministerului de Finanțe, și M.Poenaru Bordea, secretar general al Ministerului de Justiție. Din partea aceluiași minister a mai participat și Remus Opreanu, procuror general al Curții de București, devenit primul prefect al Dobrogei. Acești delegați au vizitat orașele Tulcea, Babadag, Sulina, Kustenge, Mangalia, Medgidia, Cernavoda și au studiat legislația, organizarea judecătorească, procedura și moravurile juridice în vigoare în noua provincie.³

„Găsindu-se orașul în cea mai deplină ordine”

Ziarul Românul”, scria: „Ilustrația de astă-noapte a fost strălucită. Nenumărate stindarde și lampioane împodobeau străzile, astfel că oricine ar fi putut crede că se află la București în zilele de sărbători naționale. Entuziasmul a fost cu atât mai mare deoarece serbarea s-a făcut într-un mod spontan și absolut liber. O manifestație impunătoare s-a făcut din partea coloniei elene. Pe la orele cinci seara o mare mulțime de elevi veniră cu muzica militară rusă dinaintea reședinței prefectului și în timpul de o oră muzica nu a

3. Rădulescu, Andrei, Privire asupra organizării judecătorești în Dobrogea veche, de la anexare până astăzi, București, SOCECU, 1914, p. 25.

încetat de a cânta diferite marșuri de bucurie. În același timp răsunau strigări entuziaste pentru îndelunga viață a MMLL Regale domnitorul și doamna românilor. Cortegiul a pornit apoi spre piața principală a orașului, unde se ridicase un frumos arc de triumf cu portretul domnitorului și cu o inspecție patriotică, dedicată de elenii din Constanța fraților lor români. Manifestația a durat până târziu noaptea. Colonia armeană și celelalte asemenea au contribuit a mări veselia generală. Casele consulilor erau asemenea frumos iluminate, erau străzile pline de lume, în haine de sărbătoare. Nu se poate descrie această incomparabilă serbare, datorită în cea mai mare parte coloniei elene, dar la care a luat parte toată populația. Toate acestea s-au făcut fiind prezentă singura autoritate română civilă, găsindu-se orașul în cea mai deplină ordine.”

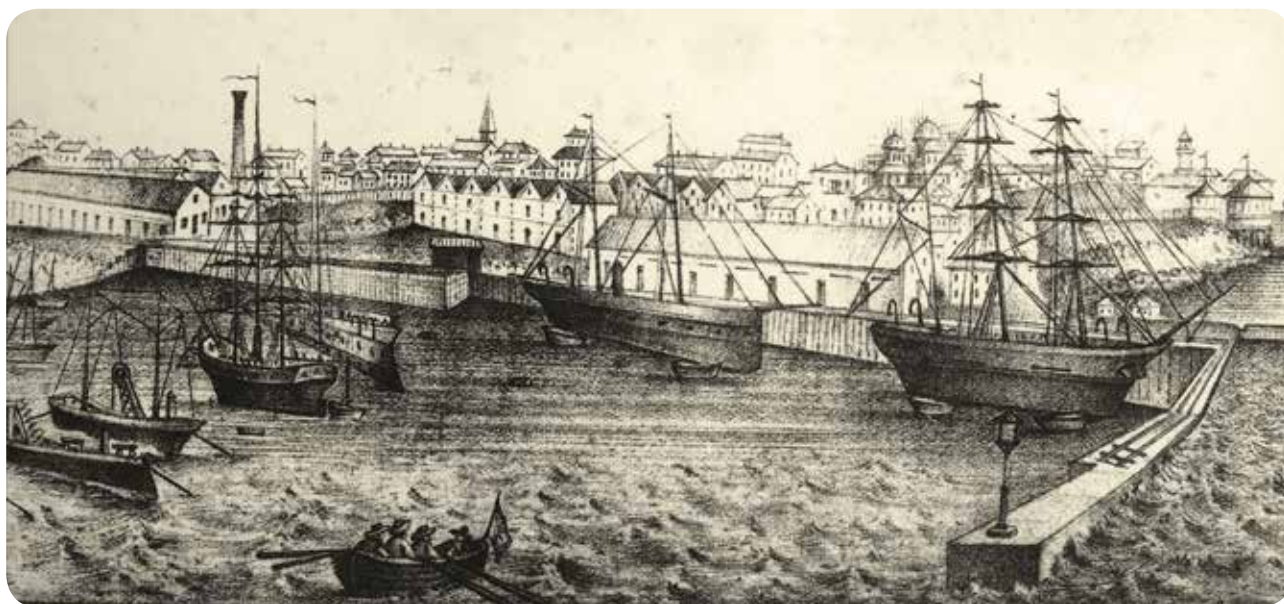
Chiar în ziua de 23 noiembrie noul prefect de Constanța, Remus Opreanu, trimitea ministrului

trebuia să procedăm la primirea autorităților. Aici comisia din partea diferitelor naționalități m-au însărcinat să depun la picioarele tronului augustului nostru domnitor încredințarea despre devotamentul și fidelitatea noilor săi supuși, pe când chiar în salonul de recepție preoții mahomedani după ritualul lor au înălțat rugă către cel a tot puternic, cerând înalta lui protecție pentru România și Guvernul ei.

S-au organizat gărzii naționale, iar jandarmii călare transmiteau dispozițiile administrative la localități”.

La 11 noiembrie 1878 a fost promulgat și publicat un regulament de administrație publică asupra organizării judecătorești, competenței și procedurii autorităților din Dobrogea. Acesta este primul regulament pentru organizarea unor servicii publice în Dobrogea.⁴

La data luării în stăpânire de către autoritatea română a Dobrogei, populația acestui ținut era

Constanța la începutul secolului XIX. Litografie de epocă

de interne o telegramă:

„Astăzi la 10 ore, cu ocaziunea luării în posesiune a districtului Constanța a avut loc în biserica grecească un Te Deum la care au asistat toate autoritățile locale ruse, dnii reprezentanți ai puterilor străine, notabilii orașului și un însemnat număr de cetățeni din toate clasele; în același timp, în templele diferitelor naționalități s-au înălțat rugă către cer a tot puțințe pentru prosperitatea României și pentru îndelungata, pașnică și glorioasă domnie a ASA domnului Carol și a ilustrei regală doamnă Elisabeta. Entuziasmul era foarte mare și bucuria se vedea pe toate fețele. Tot orașul era în picioare, stindarde tricolore, ghirlande de flori și diferite ornamente împodobeau casele. După terminarea serviciului divin am fost însoțit de popor în strigăte de urări entuziaste până la localul conacului, unde

de 147.000 suflete, cu o densitate de 9 locuitori pe kmp. La sfârșitul anului 1900 cifra populației a crescut la 263.000 suflete, ceea ce reprezenta o medie de 17 locuitori pe kmp. Dar, estimau specialiștii începutului de secol, Dobrogea poate asigura hrană pentru circa 900.000 locuitori. Dacă din întreaga suprafață a provinciei se scade cea ocupată de vetrele satelor, bălți, drumuri, cariere și păduri rămân 1.092.000 ha teren arabil.⁵

Un proces verbal încheiat între prefectul județului, primarul orașului Constanța și inspectorii domeniilor Dobrogei, datat 19 iunie 1879, stabilea proprietățile statului și cele comunale din Constanța. Acestea erau „o casă cu

4. Documente privind istoria militară a poporului român, iulie 1878-noiembrie 1882, București, Editura politică, 1978, p. 72.

5. Ionescu, M.D., Dobrogea în pragul veacului al XX-lea, Cultura Națională, 1904, pag. 929-930.

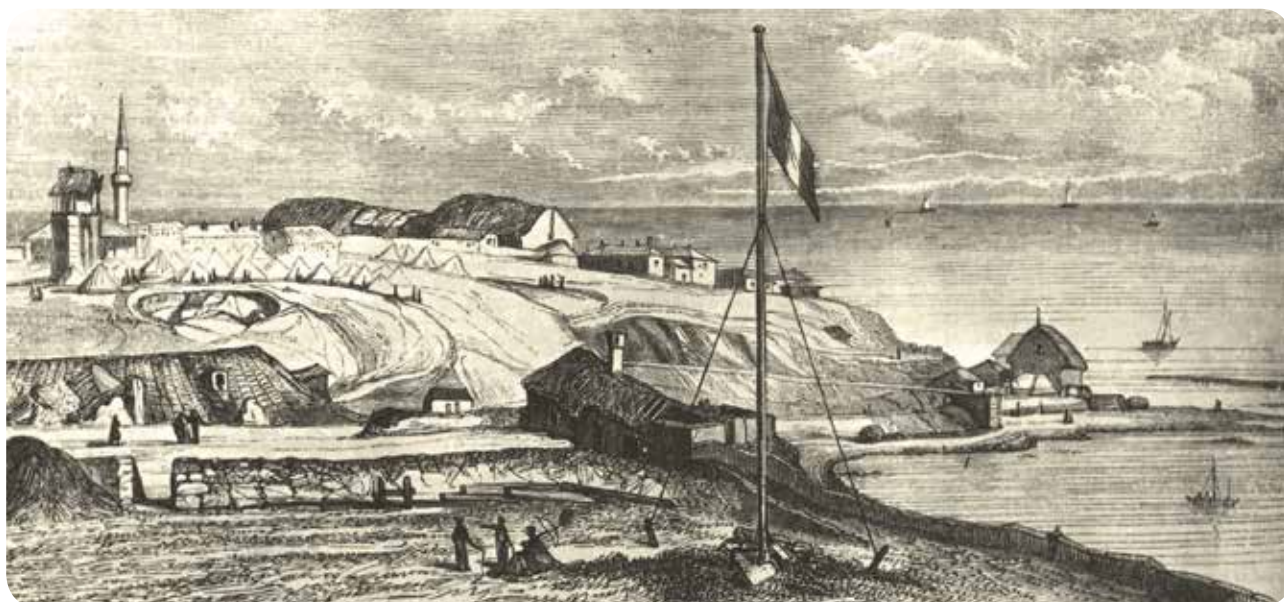
un etagiu fosta școală a guvernului turc, ocupată și astăzi de școala comunei, 2. O magazie de zid cu două etaje în strada Traian; 3. O magazie de piatră cu cinci despărțituri din strada Fântânei nr.50; 4.un loc sterp cu două fațade pe care stă fosta moară a orașului, 5. O magazie de piatră alături de locul de sus, 6.O baracă din scânduri în piață,7. un loc liber în dosul Farului.

DI primar a declarat că acestea sunt proprietăți ale comunei, parte din ele construite de comună, parte cumpărate de la particulari; comuna le-a posedat totdeauna chiar în timpul guvernului turcesc. Ea le posedă și astăzi și le are închiriate, al căror venit este trecut în bugetul comunei aprobat deja de autoritățile române. Actele tuturor proprietăților comunei nu numai pentru acestea, dar și a tuturor celorlalte proprietăți au fost luate de turci cu ocaziunea răzbelului. Nimeni nu contestă dreptul comunei de posesiune.⁶

nici un asemenea pericol nu este de temut. Știm că la început erau motive care au dictat așezarea reședinței Diviziei acolo. Astăzi aceste motive nu mai există. Starea excepțională a încetat. De aceea este indispensabil, mi se pare, ca reședința să se mute acolo unde interesele de apărare și forța chiar a lucrurilor impune. Orașul Kiustengea este acest loc: aceasta este cu atât de evident încât îmi permit a afirma că este indiscutabil.

Pentru aceste motive vă rog, domnule ministru, să binevoiți a interveni pe lângă domnul ministru de răzbel ca să dispună a se muta reședința Diviziei de la Tulcea unde a fost până acum la Kiustenge. Sunt convins că considerațiuni militare nu sunt care să împiedice această măsură, pentru că toate sprijină propunerea ce am onoare a face.”⁷

Tot în această zi de 11 decembrie 1879 Primăria orașului Constanța stabilea pentru prima dată “prețurile curente ale celor mai

1878. Portul Constanța

Reședința județului se cere a fi la Constanța

La 11 decembrie 1879 prefectul Remus Opreanu se adresa ministrului de interne cu o adresă bine argumentată: „Reședința actuală a Diviziei active este în Tulcea. Cu toate acestea nu acolo se află centrul locului în care sunt răspândite regimentele ce compun divizia. Reședința domnului general acolo și a statului său major dau importanță aceluia oraș, dar nu servă nici intereselor proprii armatei, nici intereselor de pază și de ordine publică ce au necesitat înființarea unei diviziuni pentru Dobrogea. Comanda trebuie, mi se pare, să fie mai aproape de partea din care să poată aștepta vreun atac neprevăzut decât de partea din care

6.SJCAN, fond Primăria Constanța, dosar 5, 1879, pag.41 ș.u.

obișnuite articole de îndestulare publică”: bivoliță , bivol, bou, taur, armăsar de herghelie, cai de rând, țap, capră, porc vițel, vacă, brânză de burduf, urdă, cașcaval ordinar, unt, lapte, cărnuri, pastramă, seu, cereale-grâu de 3 calități, mei, orz, porumb, făină de 2 calități, mălai, legume: bobi, cartofi, ceapă, fasole, linte, mazăre, năut, usturoi, varză dulce, țelină, morcovi, ardei roșu, nutreț, pâine - jimblă, calitatea 1, pâine neagră - calitatea a II-a, curcan, găină, gâscă, rațe, crap mare proaspăt, icre de morun, vinuri - Odobești vechi, Odobești nouă, vin de rând vechi și vin de rând nou etc, etc.”⁸

7. Arhivele statului București, fond Ministerul de interne, diviziunea administrației central, inventar nr.315, dosar nr.67/1879, fila 336.

8. SJCAN, fond Primăria Constanța, dosar 14, 1880, pag. 7.

Vedere dinspre mare. Kiustenge, Litografie de epocă

Viața Dobrogei intra încetul cu încetul pe făgașul normalității.

În martie 1880 Prefectura solicita Primăriei să comunice dreptul de proprietate a statului asupra bunurilor ce aparținuseră guvernului otoman. „În privința cesiunii proprietății diferitelor imobile, regulamentele, dispozițiunile ministeriabile, toate au stabilit dreptul de proprietate a statului asupra tuturor bunurilor publice, foste sub guvernul otoman, afară de acele ce se vor găsi de cuviință că trebuie lăsate în stăpânirea comunelor. Dv știți bine că comuna cum este stabilită de legile noastre nu exista în trecut aici, prin urmare drepturile sale de ființă morală, proprie, quasi autonomă, sub guvernul român a luat naștere și tot sub imperiul legilor noastre vor crește și se vor împuternici”.⁹

În acest an se înființează organul reprezentativ al administrației locale - Consiliul județean. Înzestrat cu aceleași atribuții ca și în celelalte județe, cu deosebirea că neexistând drepturi politice pentru populația județului, doleanțele acestea se îndreptau către rege și guvern și nu către Senat sau Adunarea Deputaților printr-o deputație numită de consiliul județean. Factorii de decizie în toate hotărârile luate de consiliu erau prefectii. Propunerea aparținuse prefectului Remus Opreanu care ceruse expres Ministerului de Interne: „Legea județeană și comunală a țării să fie și a României transdanubiene, dar să se aplice abia la 1 ianuarie 1881, până atunci rămânând în vigoare regulamentul administrativ, prefectul însușindu-și atribuțiile consiliului județean”.¹⁰

Sistemul de alegere a membrilor consiliului diferea în Dobrogea. Astfel, în județele Constanța și Tulcea, membrii consiliilor județene se alegeau de către delegații consiliilor comunale, doi din partea fiecărei comune rurale și câte trei din partea fiecărui oraș. Erau apoi alegătorii de drept dintre cei mai mari contribuabili: câte unul trimis de fiecare comună și câte doi de comunele urbane. Pe lângă aceștia erau alegătorii de drept cei mai mari contribuabili și anume: câte unul

trimis de fiecare comună și, respectiv, câte doi de comunele urbane. Delegații erau convocați nu în capitala județului, ci la reședința plășilor din care făceau parte, în ziua fixată de guvern, și alegeau din rândul lor doi membri pentru consiliul județean. Spre deosebire de restul țării, unde numărul consilierilor era fixat la 18, în județele din Dobrogea erau 12. Celor opt și respectiv 10 consilieri aleși, la județul Tulcea și Constanța, corespunzător numărului de plăși, li se alăturau alți 4 și respectiv 2 numiți direct de prefecti.

Prefecților din Dobrogea li se confereau puteri mai mari decât celorlalți pentru că ei numeau primarii comunelor și făceau propuneri Ministerului de Interne pentru cei din orașe.¹¹

Aceste deosebiri față de restul țării au continuat până în 1913 când s-a votat Legea pentru abrogarea dispozițiilor din Legea de organizare a Dobrogei, relative la alegerea, îndatoririle și modul de funcționare a consiliilor comunale și județene. Din acel moment se poate afirma că Dobrogea a fost integrată definitiv în administrația generală a țării.

George Auneanu, autorul unei lucrări memorialistice, scria ceva mai târziu: „Am găsit și rămas pe loc căpitan al portului pe Nicolache Macri, proprietarul unor case mari și frumoase pe acea vreme și devenite apoi proprietatea lui C. Pariano. În aceste case a fost găzduit prințul Carol la venirea sa în Kiustenge. Persoana lui Nicolache Macri are ceva impunător, fiind un intelectual de seamă cu multă trecere între orășeni și în legătură cu Constantinopolii. Între cari Hahnsohn, proprietarul vapoarașului cu două roate, și Aleon, mare bancher.”¹²

11. Legi pentru organizarea Dobrogei, Constanța, 1912, p.13, 25-58.

12. Auneanu, George, I, Amintiri asupra trecutului Kustenge-Constanța, 19-23 noiembrie 1878, Constanța, Tipografia Speranța, 1937, pag.6, și Păuleanu, Doina, Constanța, aventura unui proiect european, Ex Ponto, 2003, pag. 250.

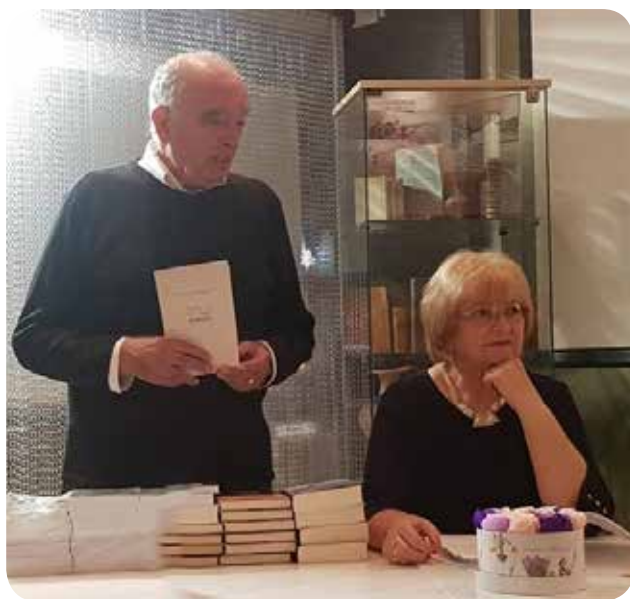
9. Idem, pag. 79.

10. Idem, pag. 60.

Dobrogea prin pana publicistului Vartan Arachelian

Ana-Maria ȘTEFAN

Organizat de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, evenimentul editorial care a avut loc vineri, 22 noiembrie, l-a adus în fața constănțenilor pe cunoscutul publicist Vartan Arachelian care a lansat la Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin” două dintre operele sale recente: „Cartea regelui romantic și a fiilor fără de țară” (2016) și „La capătul nopții” (2015), cinstind cu acest prilej Ziua Dobrogei într-o întâlnire neconvențională cu cititorii săi.

Moderată de prozatoarea, poeta, publicista Aurelia Lăpușan, manifestarea a debutat cu un joc de imaginație la propunerea sa, cu scopul ne de plasa în anul 1878, când în urmă cu 141 de ani într-o după-amiază de 22 noiembrie orașul se pregătea de primirea trupelor române.

„Ilustrația de astă-noapte a fost strălucită. Nenumărate stindarde și lămpioane împodobeau străzile, astfel că oricine ar fi putut crede că se află la București în zilele de sărbători naționale. Entuziasmul a fost cu atât mai mare deoarece serbarea s-a făcut într-un mod spontan și absolut liber. O manifestație impunătoare s-a făcut din partea coloniei elene. Pe la orele cinci seara o mare mulțime de elevi veniă cu muzica militară rusă dinaintea reședinței prefectului și în timpul de o oră muzica nu a încetat de a cânta diferite marșuri de bucurie. În același timp răsunau strigări entuziaste pentru îndelunga viață a MMLL Regale domnitorului și doamna românilor. Cortegiul a pornit apoi spre piața principală a orașului, unde se ridicase un frumos arc de triumf cu portretul domnitorului și cu o prestație

patriotică, dedicată de elenii din Constanța fraților lor români. Manifestația a durat până târziu noaptea. Colonia armeană și celelalte asemenea au contribuit a mări veselie generală. Casele consulilor erau asemenea frumos iluminate, erau străzile pline de lume, în haine de sărbătoare.” Scrisa ziarul Românul.

„Să vorbești despre Vartan Arachelian este aproape imposibil. De unde să începi? Cu care latură a activității sale? De scriitor? Publicist? Cineast? Fondator de televiziune? Membru de seamă al comunității armenice? Cred că cel mai bine îl definește aici și acum – de Ziua Dobrogei - calitatea de constănțean,” a mărturisit moderatorul.

Ca o coincidență, în urmă cu 5 ani pe data de 22 noiembrie, Vartan Arachelian se afla tot la Constanța pentru a lansa o carte scrisă împreună cu Ștefan Lăpușan și Aurelia Lăpușan: „Istoria unui ziar constănțean”, eveniment editorial sub auspiciile aceluiași Centru Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. Despre această colaborare, doamna Aurelia Lăpușan ne-a declarat:

„A fost o muncă de echipă exemplară, un autor de cuvânt, serios și tenace, urmând drumul bibliotecii Academiei, al altor surse pentru a nu scăpa nimic din firul adevărului. Stăruitor, aplecat cu acribie asupra detaliului, un excelent narator, am reușit împreună să construim o monografie a celui mai longeviv ziar al Dobrogei, într-un travaliu din care a rezultat în fapt însăși viața orașului nostru sub lupa cuvântului scris.”

Din această carte reproducem un paragraf din mărturisile lui Vartan Arachelian:

„În ceea ce mă privește niciodată nu mi-a trecut prin gând că trăiesc pentru a-mi povesti viața, chiar și atunci când credeam că-mi voi face nume de scriitor. Că am trăit să-mi fac un nume asta nu pot refuza a recunoaște. Deși e tare riscant. Mai ales în paginile unui ziar. De aceea stau treaz în fața laptopului și nu pot înțelege ce demon m-a împins să spun da unei voci ce a reverberat în mine atât de seducător, propunându-mi să mă confesez aici cu o amintire din copilărie. Poate să fie și din adolescență, a mai lăsat din preț vocea suavă de pe celular. O voce care l-a nimerit tocmai pe acela care nu crede, ca atâția alții, că, nu-i așa!, viața lui e ca un roman! Dacă telefonul m-ar fi găsit într-o stare proprie de normalitate, evident că n-aș fi ajuns să mă ofer cu atâta ușurință unui exercițiu de psihanaliză. Numai că eu mă aflu cu garda jos, disponibil la ori ce fel

de tranzacție, cu oricine și în orice condiții! Eram rob de o conjuncție menită să mă facă victimă: o după amiază de vineri, deci în debutul unui week-end și nu oriunde, ci chiar în orașul natal, Constanța, într-o stare consecutivă unor libații prietenești și estivale și pe deasupra, încercat de nostalgii în centrul vechi și decrepit, cum e de mulți ani Constanța în zona sa tradițională.”

O lecție de istorie inedită, această întâlnire dedicată Dobrogei ne-a adus totodată în prim plan două titluri de referință. Despre „Cartea regelui românesc și a fiilor fără de țară”, cea care conține un interviu cu Majestatea Sa Regele Mihai I, autorul a declarat cu ani în urmă următoarele: „Deși fusesem prevenit, se vedea bine că nu eram pregătit să fac față surprizei; am rămas o clipă fără respirație, ca un boxer lovit în plin plex solar, simțind că timpul se oprește în loc. Nu trecuse foarte mult de când mai trăisem aceeași senzație... Totuși pe el, adică ce mai rămăsese din falnicul monarh atât de atent cu ritualurile, obsedat de detalii, mai ceva, dacă vreți, ca un maitre, un șef de sală supraveghind distribuția tacâmurilor, alinierea lor în dreapta și în stânga talgerului său, poftim, a paharelor rânduite după mărime și cu destinația codificată pentru a fi ridicate la momente predestinate, ritualic, tocmai el, prințul culturii, playboy-ul regal, romantic defazat cu un secol, cel mai inteligent și creativ rege al Casei Regale se afla depozitat - incapabil să se opună - într-o debara, ca într-un hangar de aeroport așteptând să fie deplasat cargo. Tocmai el!”

Pe de altă parte, romanul „La capătul nopții” aduce cititorilor în atenție un personaj contemporan pe numele său Valeriu Timișana, un jurnalist care s-a săturat de meseria sa și

dorește să schimbe macazul, îmbrățișând cariera de scriitor. Provocat de un vechi maestru al jurnalisticii interbelice, pe nume Pillat, omul de presă bucureștean pleacă spre Constanța, orașul său natal, în scopul documentării pentru un roman. În locul, mustind de istorie și lume pitorească, în ultimul deceniu comunist, pare plin de posibilități. Scriitorul aspirant încearcă să reînnoade legătura cu vechi cunoștințe, merge pe firul istoriei locale, până în timpul exilului Ovidiu, și descoperă ca potențiale personaje doi ciobani veniți să-și desfacă produsele deficitare pe litoral, un campion la table, și chiar un iluzionist. Cu toate acestea, ceva pare să nu se lege... „La capătul nopții” este un roman reușit despre încercarea nereușită de a scrie un roman, o poveste încărcată de umor și ironie fină pe care vă invităm să o savurați.

Cu o atmosferă de poveste care a abundat în imagini și filmări ce conțin interviuri rare cu personalități remarcabile precum Corneliu Coposu, Petre Țuțea sau Majestatea Sa Regele Mihai, filmări din arhiva scriitorului, sala în care s-a desfășurat evenimentul a devenit neîncăpătoare, iar la final publicul a interacționat cu autorul, dezbătând diverse subiecte, întocmai ca într-un salon literar din perioada interbelică.

„Cu opera literară a lui Vartan putem întocmi un abecedar de orientare în spațiul natal. Știe Constanța cât noi toți la un loc. Aduce din memorie cu o precizie uluitoare chipuri, întâmplări, locuri. Constanța este copilul lui de suflet. Acum se simte depozat de frumusețile lui dar nu-l părăsește, nu se leapădă”. A mai adăugat în încheiere Aurelia Lăpușan.

Vartan Arachelian. Repere biografice

Născut la Constanța, la 21 octombrie 1936, Vartan ARACHELIAN a urmat cursurile primare și cursurile medii (Hidrotehnica) în orașul natal. Decesul timpuriu al tatălui său (1954) l-a obligat să amâne continuarea studiilor până în 1958 când a fost admis la Facultatea de filosofie. A fost însă nevoit să se retragă, altfel riscând să fie deferit Procuraturii pentru „lipsă de sinceritate în dosar” privind ocupația tatălui – comerciant - înainte de 23 august 1944. Din 1960 a urmat cursurile la zi ale Facultății de filologie ale Universității București.

Activitatea ziaristică a început-o de timpuriu la ziarul „Dobrogea Nouă” (neangajat însă pe motive de origine socială). După absolvirea facultății a fost angajat la „Scânteia tineretului”. În cei 5 ani petrecuți aici – 1965-1970 - a susținut pe pagina întâi cursivul „Cadran”, concomitent cu anchete culturale și investigații în rândurile tinerei generații.

În 1970, a fost transferat la Televiziunea Română unde avea să lucreze 25 de ani.

Până la Revoluție a fost realizator de emisiuni. După Revoluție a fost director al Departamentului Minorități Naționale.

În 1997 a fost numit director la TVR Internațional. Ca ziarist de televiziune s-a remarcat printr-o activitate susținută de publicistică politică, contribuind la transformarea TVR dintr-o instituție anexată Puterii într-una de interes public.

Numeroase premii profesionale au distins programele sale: „Petre Țuțea”(1990), „Frica și adevărul”(1991), programele tv „Cuvântul care zidește”, „În fața dumneavoastră”, „Convorbiri de duminică”, „Revoluția și personajele sale” etc .

A condus postul alternativ de televiziune SOTI, prima tentativă reușită de spargere a monopolului TVR. Din noiembrie 1990 a fost director al Asociației Ziaristilor Români și director al săptămânalului ei, „Z”. Membru fondator al „Alianței Civice”, a fost ales în conducerea ei.

A colaborat în presa scrisă cu anchete, editoriale și documentare la publicațiile „Cotidianul”, „Ziua”, „Jurnalul Național”, „Cuget liber” (Constanța), de asemenea la revistele

„Expres-magazin”, „Baricada”, „Acum”, „Tomis” ș. a. A colaborat, de asemenea, la televiziunile Pro tv, 7 ABC, Realitatea, iar între 2003-2005 a moderat o emisiune zilnică de politică difuzată la Radio România Actualități.

A semnat în 1969 și 1970 scenariile filmelor documentare, realizate la Studioul Alexandru Sahia, „Oamenii mării” și „Stimată domnișoară V.” și ca regizor Oglindile orașului (1988), Cuvântul care zidește (1991) Film documentar realizat de Vartan Arachelian cu filosoful român Petre Țuțea, Frica și adevărul - Dosarul Căciulați (1993).

Membru al Uniunii Cineaștilor din România (1981) și al Uniunii Scriitorilor (1980).

A publicat 23 de volume printre care „Aventurile originalității” (Editura Tineretului, 1967), „Cum învățăm să trăim”(Editura Politică, 1968), „Vorbește-mi de dragoste” (Editura Eminescu, 1970), „Toamna pătimirii noastre” și „Duminică după infern”(Editura Eminescu în 1979 și, respectiv, 1981), „Mărturisiri-Convorbiri cu Corneliu Coposu” (Editura Anastasia, 1991 și o a doua ediție la Editura Humanitas, 1996, a treia ediție în 2014 la Fundația Alianța Civică), „Cuvântul care zidește” (Editura Roza Vânturilor, 1992), „Revoluția și personajele sale ”(Editura Nemira, 1998), „Măștile puterii” (Editura Ex-Ponto), romanul „Noaptea bastarzilor”, inspirat din lumea politică interbelică.

Cele mai recente cărți publicate sunt: Siruni - odiseea unui proscris, Editura Niculescu, 2011, Numele și umbra, Editura RAO, 2011, Noi și fantomele istoriei, „chestiunea armeană” în arhivele diplomatice române din Turcia, la Editura Ararat, 2014. La Editura Polirom a apărut Un sfert de veac de la Revoluția română, O istorie subiectivă, Alina Mungiu-Pippidi în dialog cu Vartan Arachelian. „La capătul nopții”, Ed. Polirom, 2015, „Cartea regelui romantic și a fiilor fără de țară”, Ed. RAO, 2017, „Istoria unei supraviețuiri. Aristide Buhoiu” Ed. RAO, 2018, „Scânteia vine de la Moscova”, Ed. RAO, 2018, „Istoria unui ziar constănțean”, coautori Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, 2014, „Dinu Săraru. Jurnalul unui om controversat provocate de Vartan Arachelian”, Ed. RAO, 2019.

Ziua bună la dumneavoastră, cinstiți gospodari!

Brumar, vremea brumelor și a promoroacelor, se întinde a semăna mai mult cu iarna, decât cu vara. Anul acesta însă, au văzut și domniile voastre, vara nu s-a lăsat dusă nici cu lăutari, nici cu jandarmi, făcând pomi și grădinile a-și strica bunătate de rod, căci florile ce-au înflorit, legumele ce-au înverzit, nu-și vor putea duce până la capăt rostul de a ne hrăni până ce neaua le va acoperi. Dar nu despre astfel de luni ale lui brumar este vorba noastră, căci satul și românul nu-și schimbă obiceiul în fiecare an.

Spunem deci că în anii lăsați a fi așa cum s-au pomenit din vremurile de demult, în luna lui brumar gospodarul caută la bucate pentru a se vedea dacă s-au așezat, dar și alte lucruri trebuitoare pentru iarnă: vinul, dacă s-a dezlipit de drojdii, prinzând gust, culoare și tărie, căci de-aia lunii i se mai spune și vinărel; cum și câtă sunt făina și mălaiul în hambar, crezi că ajunge pentru o iarnă lungă sau e nevoie să te pui pe drum și așteptare la vreo moară; ce spun oile după răvășit și cum să faci să-i tragi deoparte pe cei fără sămânță, despărțiți de oi, arieții (se face chiar o Turtă a arieților, pentru a le reveni fertilitatea); cât de bine sunt așezate stivele cu lemne, viță de vie, paie și tot ce mai trebuie pentru om și animal.

Dacă tot vede gospodarul nostru că toate cele de folos sunt la locul lor, că are tot ce-i trebuie pentru iarnă, găsește de cuviință să dea și altora. Și nu este prilej mai bun decât în sărbătoarea Moșilor de toamnă, sâmbăta dinaintea Sfinților Arhangheli zugrăviți de-a stânga și de-a dreapta altarului, adică la miazănoapte și la miazăzi, Mihail și Gavril. Atunci gospodarul împarte cu vecinii și cei săraci grâul fiert în colivă, bucate gătite, cu tot cu străchini sau blide și cu lingurile de lemn cu care se duc la gură bucatele, dar și vin în câni de lut, cu câni cu tot.

Vine mai apoi o zi mai... altfel, în care chiar hoții, tâlharii, furii, lotrii sau cum se vor fi numind aceia care iau avutul altuia, se feresc de la a face rele. Este ziua lui Mina, sfântul pe care și l-au ales ocrotitor cei ce fac rele și ajung la ocne și a istoriilor, de la străbunii noștri geți și daci, care și-au pus pe steagul de luptă balaurul cu cap de lup nu doar pentru a-i înspăimânta pe dușmani, aveau ei vreo credință a lor despre foloasele aduse de acesta animal, care este cel mai rău doar în basme și închipuirile negre ale omului care, cum zice vorba venită de la cei de demult, omul este chiar el un lup pentru om.

În pivnițele cu cazne pentru nelegiuirile lor. Dar cum în ziua aceea cei dedați cu relele nu pun mâna pe ce nu-i al lor și nimeni nu are de suferit din această pricină, oameni păgubiți nu sunt. Aceștia, păgubiții, cei care au pierdut ceva ori au fost înșelați au și ei zi aleasă de prăznuire tot de Sfântul Mina.

Se spune că în această zi toți cei care și-au pierdut ceva aprind câte o lumânare la celălalt capăt, cu nădejdea că-și vor primi înapoi ceea ce au pierdut. Tot la fel, aceia care călătoresc aprind și ei o lumânare la capătul celălalt, pentru a le fi ocrotite drumurile de furi, de stihiiile vremii și de orice încercare, iar drumul lor să se încheie cu bine.

Cam pe la jumătatea lui brumar, când omul este cu un picior în toamnă și cu altul în iarnă, pe sătean îl colindă gândul la vremea viscoalelor și nămeților, când în ograda sa ori înghesuiți prin odăi se află doar el și familia sa, înconjurați de oceanul de omăt, fără niciun ajutor afară de pronia divină. Și pentru că primejdia cea mai mare și frica ce-ți intra în oase în vremurile de străvechi de la lupi venea, cam toate sărbătorile ce urmau acestui animal se închinău.

Oamenii trecuți bine spre scăpătutul vieții spun că de la 13 ale lunii lui brumar încep să se împerecheze lupii. Și iată că vorba lor pare a nu fi o scorneală, căci și în cărțile sfinte se amintește de ajutorul ce l-ar fi dat pronia Filipilor, făpturi credincioase aruncate într-o groapă înconjurată de lupi, de care lupii s-au îndurat și nu i-au mâncat. Zic eu, din mintea mea, că poate nu doar partea divină a fost aceea care i-a ocrotit, că lupii erau în dragostea lor cu lupoacele, la împerechere, și pofta lor de a face rele nu mai era așa de mare. Cum a fost, cum nu a fost, în ziua aceea pe care unii o socot cu nenoroc, se sărbătoresc Filipii de toamnă.

Zilei lupului, 13 al lui brumar, îi urmează Grădineții, apoi Filip cel Șchiop, când oamenii se roagă ca lupii să nu le ia oile sau vitele, iar la capul iernii marea sărbătoare a Sfântului Apostol Andrei, toate amintind cumva de lup nu doar ca animal ce pradă și strică, dar și de vraci al naturii. Este bine a se ști că lupul prin cele rele, face și bine lumii animalelor, căci ce el mănâncă se spune că bun nu este și oricum ar muri, fiind animal bolnav, slab și găunos.

Chiar și pentru feții născuți acum cu betesuguri, pe care se pare că viața nu-i iubește prea tare există nădejdea scăpării de rele tot în lup. Nașa ori o vecină schimbă numele copilului în Lupu sau Lupa, dacă fătul este o fată – prin

unele locuri, mai rar, în Ursu - și mama îl dă pe fereastră ca și cum l-ar vinde, pentru a păcăli moartea și strigoi, că a fost dat în grija lupilor și de acolo nu-l mai pot lua.

Credințele de felul acesta nu s-au născocit acum, în vremurile din urmă. Ele vin din negura istoriilor, de la străbunii noștri geți și daci, care și-au pus pe steagul de luptă balaurul cu cap de lup nu doar pentru a-i înspăimânta pe dușmani, aveau ei vreo credință a lor despre foloasele aduse de acesta animal, care este cel mai rău doar în basme și închipuirile negre ale omului care, cum zice vorba venită de la cei de demult, omul este chiar el un lup pentru om.

Multă credință în lup se zice a fi sălășluit și aici, pe tărâmul românilor dintre Dunăre și Marea cea Mare. Și nu-i vorbă goală, pentru că Sfântul Apostol Andrei, ocrotitor al lupilor, ar fi ajuns tocmai pe aceste meleaguri locuite pe atunci de daci, cărora tot în lup le era credința. Era însoțit de Sfântul Filip, iertat și el de furia lupilor, cum am zis, și călăuzit de Marele Lup Alb, despre care frumos se zice în legendele acestor locuri.

Ziua de 30 a lui brumar, ziua de cap de iarnă, a Sfântului Andrei, se cinstește prin rugăciuni și odihnă, fără a-ți părăsi propria ogradă. Zilele de 29 și 30 nu sunt unele obișnuite. Despre ele mintea omului a zămislit multe vorbe și întâmplări, trecute de-a lungul anilor de la un om la altul, întruchipate fiind „cu strigoi și cu moroi, alungați de usturoi”. De aceea se spune că ar fi bine să te afli la adăpostul ogrăzii tale pentru ca lupii să nu-ți dea iama prin cele oi, capre și vite, dar nici făpturile nepământene să nu te poată întâlni prin locuri neumblate și să te pocească ori să te strice la minte.

În ajunul zilei Sfântului Andrei fetele caută cu nerăbdare să-și afle ursitul ascunzând busuioc pe te miri unde, ape măsurate și vise de copile dornice a ieși din ograda părintească, alți oameni încearcă anul și zodiile, dacă le vor fi cu folos, semănând în glastre și ciubere grâu, ca să-l vadă cum încolțește și crește până la Crăciun, se sperie duhurile rele.

Hei, dar numai aducerea aminte a sărbătorilor legate de lup, duhuri și descânțece ar fi prea puțin pentru o lună atât de bogată în datini și obiceiuri. Se cade să amintim că de la Sfântul Filip tot omul începe a posti, căci vine postul Crăciunului. Dar a posti nu-i lucru ușor, căci câmpul, codrul și izvorul nu-ți mai dau mai nimic din cele ce se cade a fi puse pe masă. Atunci, trebuie să te scobești prin pivnițe și cămări după cele ce te vor ajuta să trăiești până la Crăciun. Abia acum bagi de seamă cât de bun e gustul nucilor adunate cu migală de sub ciocul ciorilor, că un cartof „scăpat” în jar, ceapa spartă-n pumn și oblojită cu sare, o gutuie vârată în cuptorul sobei sau o mână de stafide -boabe de strugure uscate - îți pot ostoi destul de bine foamea. „La putere” între legume

se înghesuiau altă dată fasolea și linte, boabele de porumb fierte, prunele și merele uscate, dar și magiunul care îndulcea gurile flămânde, mai ales pe cele ale copiilor.

Erau zile în care muierile trebuiau să lege tot felul de pietre –care pe unde, numai ele știau - ca să nu le fugă cloștile de pe ouă, ori să astupe cu cârpe hornurile sobelor, din nu știu ce pricină. De Ovidenii sau Blagoveștenii, pe 21 ale lunii, se țineau sărbători pentru ca oamenilor să le fie ferită de rele vederea și să fie iertați de orbire, și câte și mai câte, după vorba noastră, românească, ce spune: „Câte bordeie, atâtea obiceiuri”.

Privind acum înapoi, lesne vei putea găsi noima acestor rânduieli. Deprinderile gospodarului din luna lui brumar veneau nu din frica acestuia că ceva s-ar abate peste casa și gospodăria sa. Țăranul pășea în această lună obosit de muncă, slab, fără puterea de a ține piept gerului și bolii. Ce s-ar fi făcut bietul trup dacă omul ar fi ținut-o dintr-o sărbătoare în alta, oprindu-se de la muncă de teama sfinților și zeilor, lenevind prin odăi, dar înfruptându-se mult și prost de cele pofte cărora cu greu le poți pune stavilă? Atunci omul și-a pus posturi și rânduieli.

De-aia vă zic și domniilor voastre, dragi cititori ai gândurilor mele, o vorbă auzită de la un prieten despre care v-am mai pomenit, Gheorghe de la Vârtop. Zice domnia sa că nimic pe lumea asta nu a fost pus de cei dinainte anapoda, cu furca, și că toate cele spuse și făcute, cu rost și chibzuință sunt făcute și spuse.

*Cu smerenie, al dumneavoastră,
Adrian.*

Festival Internațional „Dobrogea la porțile Balcanilor”

Ana Maria ȘTEFAN

Data de 14 Noiembrie a fost stabilită prin Legea 230/2015 Ziua Dobrogei, sărbătorită anual pentru marcarea revenirii provinciei la Patria mamă, oferind posibilitatea autorităților publice și a instituțiilor de cultură să sprijine și să organizeze proiecte culturale și manifestări cu caracter cultural-științific dedicate regiunii. De aceea, Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a organizat cu acest prilej Festivalul Internațional „Dobrogea la Porțile Balcanilor”. Spectacolul care a avut loc în data de 13 noiembrie, s-a dorit a fi un preambul la evenimentele și manifestările ce au marcat Ziua Dobrogei la nivelul județului Constanța și va prezenta într-o împletire armonioasă suite instrumentale și coregrafice de Dobrogea, recitaluri ale unor soliști din țară și momente artistice ale unor ansambluri din spațiul Balcanic (Macedonia, Grecia și Bulgaria). Tot în cadrul spectacolului s-au proiectat imagini reprezentative ale spațiului geografic Dobrogean care să ilustreze fiecare moment al spectacolului.

Programul artistic a avut în componența sa următoarele:

- Moment artistic susținut de Mirela Pană, actor al Teatrului de Stat Constanța;
- Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”, dirijor Cristian Obrejan, Solistă - Elena Platică, invitați: Stana Stepănescu și Bodijar Ciobotin
- Ansamblul de Dansuri „Buchim” – „Radovish”, Macedonia
- Ansamblul Asociației Evrites - Rodopi, Grecia
- Ansamblul Folcloric „Kardzhali”, Bulgaria
- Ansamblul „Vocea Pindului”

Festivalul Internațional „Dobrogea la porțile Balcanilor” s-a desfășurat pe scena Centrului Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin” care a fost neîncăpătoare pentru publicul constănțean dornic de evenimente culturale!

Vadul – un drum spre zări de poveste

Vara, la Hârșova, Dunărea are culoarea turcoazului și tresăriri de sălbăticiune tânără și nesupusă. Canaralele roșii, întunecate, se surpă asemenea unor ziduri fabuloase în undele rareori limpezi. În piatra lor încremenită pare să se fi sedimentat tot misterul și înțelesurile obscure ale unei geologii pierdute în orizonturi fragile de legendă. De la început de lume acolo, pradă vântului și apelor fluviului, pereți verticali, ciuruiți, galerii și grote împodobite cu arabescurile unei iedere pietrificate, amenință să se prăbușească în orice clipă. Pe lângă trupurile lor, în dreptul orașului, Dunărea pare că fierbe răsucind anafoare primejdioase. Înfruntarea dintre apă și piatră dă impresia unei lupte dârze între doi uriași. Colți de stâncă perfizi, iviți din adâncuri către mijlocul albiei, mușcă din fluviu, îl involbură, îl întorc pe alocuri din drum. Aici, mai ales noaptea, respirația întretăiată a geamandurilor, aprinde, în ferestrele cabinelor de comandă ale șlepurilor și remorcherelor, chipuri crispate de timonieri.

Dunărea își subție cu sprinteneală trupul prin corsetul de piatră, scobind văgăuni ascunse. Somni uriași caută adăpostul acestor gropi, iar dacă ai norocul să ieși cu o echipă de pescari într-un sfârșit de primăvară, în orele de așteptare din zori vei auzi, depănându-se din gura lor, uimitoare întâmplări cu uriașii fluviului ce pot mișca din loc pontoane, sau despre dramatice lupte în care aceștia scapă cu topoarele și cângile înfipite în carne, înfricoșând oamenii sleiți de puteri.

Din cotloanele canaralelor își iau zborul în răstimpuri, spre bălți, stoluri de porumbei sălbatici, jucători. Apa clipocește surd în maluri sau te învăluie cu o melodie seducătoare, intonată de o orchestră nevăzută, ascunsă în adâncuri. Atunci simți că îți arde în obraz adierea

moale, umedă, a pădurilor, ducând în suflarea ei ușoară mireasma crudă a unor ierburi fără nume. Deasupra cerul, o oglindă dogoritoare, lucește mineral. Orașul, risipit pe colina pleșuvă, șiroiește de soare. Hârșova, ca multe alte locuri din Dobrogea, înseamnă, înainte de toate, lumină. Sub trâmbele ei uriașe, zările sunt verzi și nemărginite.

Ploi fantastice de stele, parfumuri răscolitoare și o lună cât o cupolă de geamie bântuie serile de vis ale vechiului vad al Dobrogei la Dunăre. Dintotdeauna el a fost un loc prielnic de trecere peste fluviu, aici au trăit dintotdeauna oameni. Cu toții și-au lăsat urmele în câte o zidire: așezarea neolitică, necropola getică, cetatea Carsium, cetatea bizantină, „cetatea de jos” înălțată de iscusii ei strategii și arhitecți asemenea unui cuib deasupra apelor, între crenelurile protectoare ale canaralelor de la sud. Prin vadul acesta a căutat cale de întoarcere lăncu de Hunedoara după luptele de la Varna din 1444. Tot pe aici, Mihai Viteazul și-a purtat oștile în incursiuni către inima Dobrogei.

Undele puternice, cu anafoare repezi, au

Canaralele Hârșovei. Foto: Aurelia Lăpușan

mișcat nisipul și mîlul, au ros malurile, au ridicat, în viitura lor, noi insule și ostroave, au împins vadul din dreptul orașului. Astfel se explică faptul că pe la mijlocul Evului Mediu, traversarea peste Dunăre a început să se facă la zece kilometri mai jos. Păstorii ardeleni au trecut prin vadul cel nou în marea împărăție a soarelui și au descoperit pășuni care se întindeau până la țărmul Pontului Euxin. Locurile de prin împrejurimi – Groapa Ciobanului, Târla Craiului, Cotul Baciului, Japșa Stânii, Vadul Oii – vorbesc despre cei care le-au folosit și stăpînit.

Un pod zvelt, ca un arc subțire de argint – început în toamna anului 1966 și terminat la 22 decembrie 1970 – avea să desăvârșească înfățișarea contemporană a vadului.

Schela sau „trufia” oborului de cereale

Întocmai altor câtorva târguri ale Dobrogei la Dunăre, Hârșova de altădată era cunoscută prin schela sa și prin faimosul panair anual. Urbea intra vara în stăpînire deplină a arșitei, iar vârtejurile de praf gălbui-roșcat ale stepei îi cutreierau, nestingherite, ulițele, răvășind

olanele acoperișurilor și salcâmii; iarna, burnițe lungi migrau din împărăția halucinantă a bălților asupra-i, cernându-și draperiile dese de cenușă peste sufletu-i izolat. La vremea lui Cuptor însă, Hârșova și împrejurimile sale se însuflețeau ca prin minune. Erau săptămânile când localitatea trecea interes și când își consuma cu trufie viața de târg al grâului; al grâului cu bobul plin, gros, ca para focului la culoare, grămadit aici din toată câmpia de mijloc a Dobrogei, în magazine albe, de scîndură, înălțate de-a lungul cheiului, în port, pe dale masive, cubice, de piatră, pentru a le feri de inundații, sau mușuroit chiar sub cerul liber în mormane uriașe, fierbinți, ce dispăreau în câteva zile înghițite de pânțele lacome ale unor șleपुरi negre, de tablă. O mare învălmășeală, o febră asemănătoare celei generate de goana după aur, cuprindea în sezonul cerealelor orașul. O lume pestriță forfotea cât era ziua de lungă după tot felul de treburi; oamenii alergau de colo-colo, răcneau, se tocmeau la prețuri; găinile cârâiau pigulind grăunțe printre picioarele cailor legați la sandăcuri; convoaie, fără capăt, de căruțe, încărcate mult peste loitre, așteptau să le vină rîndul la cântărit; scroafe cu godaci grohăind se bălăcăreau prin băltoacele din fața cișmelelor de piatră, se vîrau la umbra lor, unde se încăierau cu câinii; bivoli ca smoala, abia mijind niște ochi înroșiți, surpați în cearcane de grăsime și boi puternici, de cremene, scoși din juguri, rumegau somnolând îngenunchiați pe trotuare. Oriunde priveai, căruțași cu nemiluita – încinși cu șorturi de pânză, desculți sau în opinci, cu pantalonii sumeși și cămășile din ațică decolorate în spinare și la subțiori, cu pomeții obrazilor și nasurile fripte de pipăreala dogorii, răsucind în mâini codiriștile din sîrmă oțelită ale bicelor; negustori fercheși, comercianți de toate neamurile – români, turci, greci, armeni, evrei, macedoneni, tătari, găgăuzi

– angroșiști, țărani de prin satele învecinate, misiți iscoditori, cu ochi șireți și zâmbetul subțire, marinari de pe șalupe și bacuri, precupeți de zarzavaturi, funcționari obscuri și meticuloși, barcații, pescari lipoveni, blonzi, bărboși, pistruiați, de la Ghindărești, sacagii cu ghiotura, mocani, care cu timpuls-au statornicit, întemeind în partea de nord a urbei mahalaua Varoș, meseriași de tot soiul și câți alții, umpleau până la refuz rampele magaziiilor ori birourile de tranzacții ale renumitului obor de grâne, piețele, ulițele, hanurile, cafenelele cu scaune afară, frizeriile, sala judecătoreiei, cârciumile și grădinile acestora, prăvăliile sufocate. Cu toții afixau, în vânzoleala lor, un aer de un farmec aparte, pe care n-aveai să-l mai întâlnești altundeva, decât numai aici, unde se realiza o rafinată și originală simbioză între elementele românești și cele levantine.

Canaraua Hârșovei

În prelungirea săptămânii fructelor

Tot acest du-te-vino din toiul verii reizbucnea cu furie, atingând culmile unui pitoresc debordant, la începutul lui octombrie, în prelungirea săptămânii fructelor, când se pornea Panairul.

În două-trei zile, la marginea târgului se dura o așezare curioasă, care-ți aiurea privirile și mintea cu arhitectura năstrușnică și fastul ei multicolor, „nu mai întinsă decât o șatră de zlătari” cum mărturisește un martor ocular. O uliță în care te afundai în țărână până la glezne, stropită de câteva ori pe zi cu apă din Dunăre, cărată până aici în corite; de-o parte și de cealaltă a ei se ridicau barăcile de pânză, mari cât niște porumbare, cârciumile cu ziduri și acoperișuri din stuf și papură, magazinele din lemn, cu rafturile și teighelele burdușite de șaluri, velințe, borangic și blănuri rare, lângă postavuri și stambe ieftine. Oricum te-ai fi întors, numai vâlvă, lume furnicar – localnici și țărani de prin împrejurimi ori veniți tocmai de dincolo de Balta Brăilei, din Giurgeni, Piua Pietrii și Țândărei, împreună cu rudele lor numeroase – fum de pastramă, în câni mustul ca braga, vorbe deocheate, tamburine cântând cadâneasca, iz acrișor de miez de pepene, bâzâit neîntrerupt de cimpoaie și grămezi de oale și ulcioare din pământ cu dungi gălbui și albastre, vânzători de savarine cu miere, fabricanți de turtă dulce, tarabe înțesate cu mărunțișuri: brățări din os și sticlă, mingi pline cu tărâțe, cocoși și păpuși din cretă colorată, mușunache din plumb, fluier și goarne din tablă poleită și câte și mai câte farafastăcuri.

Pe de lături, șiruri de căruțe cu coviltir și mocance pulpoase, blonde, tot un freamăt și

o bucurie în cicorile ochilor, rumene în obraji, printre lăzi cu mere, îndemnau cu glasuri prelungi trecătorii să guste și să cumpere: „Merișoare, merișoare,/ pentru domni și domnișoare/ poftiți, mă rog!”

Venea la rând, pe dreapta, întâi și întâi gogoșeria „Regală”. Miresmele ei năucitoare îți trăsneau nările și tulburau poftele de la o poștă. Ucenici cu turbane albe, imaculate, pe cap, uscățivi la trup, asemenea unor prestidigitatori de înaltă clasă, învârteau la iuteală, în cuptoare și pe plitele încinse, tavale de aramă cu plăcinte și gogoși cât o bască, pateuri cu brânză și baclavale. Urma, ceva mai încolo, cârciuma cea mare, ale cărei mese și bănci înfipite în pământ erau luate cu asalt, fără încetare, de alți și alți mușterii, de cum se încumeta să se ridice careva. Nici în drum, în fața ei, în picioare, n-aveai loc să arunci un ban de atâția gură-cască. Unii dintre curioși, ajunși printre ultimii, își lungeau gâturile pe deasupra capetelor celorlalți și-și făceau loc cu coatele și genunchii, se trăgeau năuciți de haine, să vadă care mai de care orchestra, dar mai cu seamă pe șerpoaica de dansatoare, adusă de proprietar cu cheltuială mare și un dram de noroc, tocmai de la Constanța.

Iată-i, în stânga uliței, deasupra unui perete de velur purpuriu, stârnind cascade de hohote și aplauze, cu pițigăiturile glasurilor, în veșnica lor dispută, pe nelipsiții Vasilache și Marioara; iată circul cu Algerianca – femeia albă cu două capete, care vorbea și mânca pe ambele guri deodată –, iată învârtitoarele cu scăunele suspendate de lanțuri, dar mai ales scrânciobul amețitor cu opt bănci care-ți permitea să admiri de sus, copleșit de emoție, splendoarea Hârșovei, a canaralelor și a Dunării, minunăția bălților, și să te uiți până departe, dincolo de Borcea și Gura Ialomiței, peste vârfurile pădurii, în oglinzile trandafirii și tremurătoare ale câmpiei.

Retras undeva la periferia Panairului,

Hârșova, văzută de pe Dunăre. Foto: Aurelia Lăpușan

ignorând zarva și agitația febrilă, orgolios și preocupat ca orice artist, un fotograf își ascundea capul sub pânza neagră a aparatului cu trepid. Dinaintea lui o pereche de tineri, el în vestă, ea în rochie de „crep de Chine” verde, în fața unui covor, zâmbeau descoperind, unul în undele imprecise ale ochilor celuilalt, cum clipele începeau, pe nesimțite, să aibă parca fiorul eternității.

Dorul fără de pereche al zborului

Despre târgul de altădată, risipit pe pîntenul de calcar din coasta subțire a Dunării, mai amintesc astăzi doar câteva ulicioare de la periferie – cu ogrăzi întortocheate, în pantă, și case bătrânești cu prispele joase, pe jumătate scufundate în pământ, ulicioare fără nimic derizoriu în viața lor, din contră consemnând asiduu o anume măreție –, una sau două dintre magaziiile de scândură pentru cereale, care au supraviețuit ca prin minune pe malul apei, și strada portului, mărginită de clădirile fostelor prăvălii și magazine obscure ale angroșiștilor, ajunse acum în pragul demolării.

Undele fluviului își trimit pe sub pereții masivi, gălbui-roșcați, ai canaralelor, asupra orașului, jocurile calde; orașul, la rându-i, răspunde tandrelor ispitiri cu răsfrângerea peste limpezișul lor a unui cu totul și cu totul alt chip, neașteptat de modern. Ceremonialul acesta plin de voluptate fură din prima clipă ochiul și sufletul călătorului, într-atât de mult încât, încetul cu încetul, nici nu-ți dai bine seama când te trezești că faci o pasiune pentru locurile de aici, patimă grea de care nu te mai poți lecu toată viața.

Hârșova este unul dintre cele mai originale orașe ale Dobrogei la Dunăre. În el traiul se desfășoară tihnit, după reguli care le amintesc

întrucâtva pe cele orientale. Ritmul lui molcom lasă senzația unei curgeri lente, asemenea apelor marelui fluviu, de ciudată dilatare infinită a timpului, de unde și credința oamenilor: că pe lumea asta e loc și vreme pentru toate. Poate de aceea bătrânii orașului ating frecvent vârste de optzeci, nouăzeci și o sută de ani.

Ce-i mai oferă peisajului culoare, dar și o notă de distincție, catapultând, undeva în firidele amintirii, imaginea, obsedantă în trecut, de tângușor cu o pronunțată înfățișare rurală, este interferența armonioasă, inspirată, a liniei arhitecturale tradiționale dobrogene – care generează un sentiment de intimitate, de liniște, siguranță, bucurie a luminii și echilibru – cu linia ritmată și îndrăzneată a urbanisticii de ultimă oră.

Oameni cu gândul deschis, cu ființa dăruită soarelui, câmpului și apelor, hârșovenii au vocația incontestabilă a frumosului. Intrați în curțile și casele lor și vă veți convinge singuri de acest adevăr. Simțământul profund al statorniciei dintotdeauna în marele vad al Dobrogei la Dunăre le dă demnitatea și încrederea de a lăsa în tot ceea ce fac o parte din sufletul lor, convinși fiind că nimic nu durează fără un asemenea sacrificiu. Ei îmbracă dealurile colțuroase, sterpe, de piatră, care străjuiesc la nord și la sud orașul, cu superbe plantații de pin. Acestea capătă pe zi ce trece ceva din delicatețea mâinilor ce le-au sădit și le-au vegheat creșterea, ceva din liniștea tulburătoare, din moliciunea și mlădierea apelor în care-și oglindesc trupurile feciorelnice. În fața pădurilor și a fluviului, pe canaralele de la Hârșova, ființa ți se despovărează de orice greutate și se contaminează definitiv de flacăra pură și deplină a poeziei, de dorul fără de pereche al zborului.

Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a lansat recent audiobook-ul „Dobrogea de Poveste”. Proiectul cultural artistic prezintă 18 scrieri (legende, mituri, povestiri) selectate din volumele „Poveștile Mării Negre” semnate de Cristian Cealera, înregistrate în lectura actorilor Mirela Pană și Dan Cojocaru. Proiectul a luat formă după o idee de Mirela Pană care a declarat următoarele:

„Am primit înțelegerea celor de la Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” și le mulțumesc pe această cale pentru că au vrut să ducem mai departe poveștile Dobrogei, miturile și legendele așa cum am considerat noi că este frumos. ”Ideea audio-book-ului mi-a venit în luna ianuarie 2019 când veneam după o perioadă tulbură, în ființa mea se produceau lucruri mai puțin plăcute și eu la fiecare început de an îmi propun câteva lucruri pe care vreau să le realizez în anul respectiv și mi-a venit ideea de a face un audio-book, a transmite oamenilor prin vocea mea, gânduri care nu îmi aparțin în mod expres, gânduri și simțiri. Îmi place foarte mult ideea de audio-book, îmi place pentru că știu că în momentul de față lumea nu mai are timp să citească și atunci există această modalitate de a transmite un mesaj literar printr-un CD. Am venit la Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” să propun acest proiect deoarece cu ceva timp în urmă citisem cele trei volume ale lui Cristian Cealera despre Dobrogea și mi s-au părut niște povestiri, mituri și legende foarte interesante atât pentru mine cât și pentru cei care locuiesc în spațiul ăsta. Plec de la intenția și de la ideea că omul nu trebuie să își uite rădăcinile, că întotdeauna trebuie să privești spre cer ca să poți să simți legătura cu pământul și eu am o puternică legătură cu Dobrogea fiind dobrogeancă.”

Acest audio-book dezvăluie o Dobrogea de poveste, un ținut cu autentice civilizații, așezat între Dunăre și mare. Astfel, Dobrogea rămâne un spațiu de referință în studiul multiculturalității. Evenimentul a fost prezentat de: Mirela Pană, Dan Cojocaru, Cristian Cealera, Adrian Stavian și a avut loc la Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin”. Muzica este semnată de Adrian Stavian, iar cd-ul a fost înregistrat în studioul Head Music Production.

„La Barcelona, am mai adăugat o poveste frumoasă despre muzică și artă, despre muncă și drumul spre performanță, despre reușită, succes și bucurie”

Prof. Traian LUPU

Anul acesta, la Festivalul Coral Internațional „Canta al Mar”, Barcelona, în Spania, competiție mondială în finala căreia au participat 38 de coruri din 18 țări, Corul de copii „Callatis” Mangalia, România a obținut două Medalii de Argint, la secțiunile G1 (a cappella), respectiv secțiunea Folklore. Profesorul Traian Broască, apreciatul dirijor al Corului de copii „Callatis”, Mangalia, România, a avut amabilitatea de a ne vorbi în acest interviu despre Arta corală și despre participarea la Festivalul Internațional Coral „Canta al Mar”, Barcelona 2019.

-Acum, că ați revenit cu bine acasă de la Festivalul Internațional Coral „Canta Al Mar”, Barcelona 2019, Spania, ce ne puteți spune, domnule profesor, despre performanțele obținute la acest prestigios Festival?

-Corul de copii „Callatis” din Mangalia s-a aflat, recent, pe scena Festivalului „Canta al Mar” din Spania. Ajuns la cea de-a VIII-a ediție, evenimentul s-a desfășurat în perioada 23 – 27 octombrie, la Calella / Barcelona, anul acesta fiind selectate în competiție 38 de coruri din 18 țări. Încă din prima zi a festivalului, Corul de copii „Callatis” s-a bucurat de o primire călduroasă din partea gazdelor, iar la prima apariție în concursul propriu-zis, copiii Mangaliei au fost îndelung aplaudați și apreciați de cei prezenți. Repertoriul

corului a fost alcătuit atât din piese specifice muzicii corale tradiționale românești, cât și piese din creația muzicală internațională. Cele 20 de eleve din cadrul Centrului de Formare și Perfecționare Vocal-instrumentală Mangalia, au demonstrat la fiecare competiție de acest gen că sunetul muzicii corale românești concurează cu succes alte coruri cu tradiție din întreaga lume.

Anul acesta, Corul de copii „Callatis” Mangalia, România a obținut două Medalii de Argint, la secțiunea G1 (a cappella) și la secțiunea Folklore (fără limită de vârstă). Toate cele șase piese cu care am participat în concurs au fost premiate - trei, la G1 și trei la Folklore.

-Ce sentimente / trăiri aveți când dirijați acest cor, la spectacole, ori la competițiile naționale sau internaționale?

-Sunt mândru și fericit. Corul de Copii „Callatis” Mangalia se numără printre cele mai puternice branduri muzicale din România, cu o tradiție de peste 15 ani în Arta corală, cu prezențe intens aplaudate la marile festivaluri muzicale naționale și internaționale. A cânta într-un cor presupune permanenta depășire a limitelor fizice și intelectuale ale copiilor, să poată să se manifeste artistic și să înțeleagă responsabilitatea performanței ca pe o invitație de a-și descoperi calitățile și de a le pune în

Emoții, pentru Corul Callatis, înainte de a intra în scenă...

slujba unui scop deosebit, cum este Arta corală.

Corul de Copii "Callatis" Mangalia a luat naștere ca un ansamblu de tinere fete dornice să facă performanță în Arta corală, dar și să readucă muzica vocală a cappella în atenția publicului tânăr. Fapt este că, după anul 1990, în România, odată cu ascensiunea genurilor muzicale electronice, muzica corală a devenit un gen perimat. Se vede clar că publicul tânăr preferă genurile muzicale, precum rock sau dance etc, iar părerea mea este că acest lucru nu este rău. Însă, este foarte important ca publicul să aibă o paletă cât mai largă de genuri muzicale, să le asculte cu plăcere și pe care să le aprecieze. Pe de altă parte, trebuie să spun că, în România, Arta corală trece printr-o perioadă de tranziție în care se includ muzici foarte diferite stilistic, de la colindele nelipsite din repertoriul nici unui cor, la prelucrări de jazz, pop sau rock, la folclor și muzică modernă, precum și lucrări foarte diversificate.

Toată această diversitate de stiluri implică permanent căutarea unor noi tehnici de cânt și utilizarea unor sonorități foarte diferite, dar și schimbarea amplasamentului coral static, în favoarea mișcării scenice.

-Toată lumea știe că ați dirijat și coruri profesioniste de bărbați, precum și coruri mixte. Spuneti-ne cum se compară experiența pregătirii unui ansamblu profesionist, față de cea a unui cor neprofesionist și, mai ales, de copii? Ce program le impuneți?

-Corul de Copii "Callatis" Mangalia are un program riguros de pregătire care presupune multe ore de muncă cu fiecare solist al corului. Copiii beneficiază de un program complet de pregătire muzicală la standarde europene, atât în plan individual, cât și în echipă, dobândind deprinderi și un bagaj de cunoștințe în privința inițierii corale. Corurile profesioniste sunt, prin însăși natura lor, ansambluri în care pot cânta

oameni cu o pregătire muzicală specializată, iar cele de amatori au în componența lor coriști care nu au o pregătire muzicală de specialitate. Este greu, și cu unul și cu celălalt. Sintagmele „amatori” sau „profesioniști” nu au prea multă importanță. Contează dacă publicul a trăit o stare frumoasă prin muzică, sau nu. Diferențele dintre cele două tipuri de coruri vor fi însă vizibile în dificultatea repertoriului, în timpul alocat pregătirii lui și, eventual, în problemele legate de interpretare.

-Cum ați reușit să fiți prezenți la acest eveniment internațional atât de important, acolo unde ați concurat cu cele mai prestigioase formații corale din lume?

-Recunosc că nu a fost chiar așa de ușor, dar nici greu. Atunci când ai cu tine asemenea copii cu reale aptitudini artistice, nici nu îți este frică și nici nu te mai poate opri ceva din drumul spre performanță. Triumful școlii corale românești s-a datorat și Corului de Copii "Callatis" Mangalia și celorlalte instituții și persoane care au contribuit financiar la ducerea la bun sfârșit a acestui ambițios proiect, conștientizând rolul important al activității membrilor corului și al dirijorului său, care sunt veritabili ambasadori culturali ai Mangaliei și României peste hotare, prin promovarea muzicii tradiționale românești.

Subliniez faptul că prezența corului la acest veritabil Campionat mondial coral și participarea la acest eveniment internațional de prestigiu s-a realizat și a fost posibilă cu sprijinul unor personalități din orașul nostru.

Sunt mulțumit sufletește pentru faptul că, împreună, am putut contribui la afirmarea cu tărie a demnității și spiritualității neamului românesc, precum și la afirmarea unității de grai, de cultură și a identității națiunii române, între celelalte popoare ale lumii. Pot spune că mă plec în fața celor amintiți și le mulțumesc din suflet pentru că au susținut aceste fete înzestrate cu

atâta talent.

-Cum reușiți să vă mențineți entuziasmul, în procesul de pregătire corală?

-Am ajuns la o vârstă apreciabilă, iar experiența mea în domeniu îmi conferă cea mai mare satisfacție pe care o am, atunci când văd că pregătirea se derulează surprinzător de bine, făcându-mi meseria cu profesionalismul și devotamentul cu care noi, dirijorii, am fost obișnuiți, încă din timpul studiilor universitare. Entuziasmul se menține prin munca repetată, de zi cu zi, reprezentând normalul lucrurilor. Există și părți mai puțin plăcute, pe care trebuie să le depășesc cu zâmbetul pe buze și cu toleranță maximă. Spre exemplu, ca orice meserie, și limbajul coral își are limitele lui inferioare. Una dintre aceste limite este neputința profesională a coriștilor (să o numim o neputință tehnică a coriștilor), în a executa partitura, asta datorându-se și lipsei unei instruiți muzicale de bază. Eu am depășit întotdeauna momentele de dificultate tehnică și am făcut în așa fel încât fiecare dintre coristele mele să aibă încredere în ele și în mine și să creadă că numai împreună vom putea obține cele mai bune rezultate.

-Vă rugăm să ne spuneți ce posibilități au tinerele soliste ale corului de a se afirma?

-Centrul de Formare și Perfecționare Vocal-Instrumentală Mangalia a pregătit și pregătește în continuare, la cerințele și standardele europene, tinerii care fac performanță la instrumente cu coarde, instrumente cu clape, instrumente de suflat și tehnică vocală. Vreau să subliniez faptul că toată pregătirea muzicală a soliștilor și a corului se face gratuit!

Asociația noastră susține financiar pregătirea corului în taberele de pregătire muzicală, ținuta fetelor, iar părinții au un rol foarte important în proiectele noastre. Trebuie să mulțumesc Primăriei Mangalia pentru că ne pune la dispoziție baza logistică (scena, săli de repetiție) și tuturor celor care, într-un fel sau altul, se implică în susținerea corului. Fetele noastre de

azi au o paletă foarte diversificată de afirmare. Avem exemplele anterioare cu cele care astăzi sunt profesori de Educație muzicală, canto sau sunt instrumentiste, dar și multe dintre ele care cântă în ansamblurile filarmonicilor sau ale operelor, sau sunt liber profesioniste și cântă la diverse evenimente, ori se asociază în formații.

Avem și tinere care participă la show-uri televizate, altele cântă muzică populară, deci posibilități există, dar fiecare dintre ele trebuie să se auto-evalueze în mod corect și să-și găsească locul în genul muzical ce le reprezintă cel mai bine și unde performanțele lor sunt la cote maxime.

În cadrul Centrului de Formare și Perfecționare Vocal-Instrumentală Mangalia se pregătesc fetele care merg la liceele sau colegiile cu profil muzical, dar și tinerele care merg la Conservator, sau la Facultatea de Artă.

-Ce însemnătate are repertoriul coral și pregătirea pieselor la un nivel superior?

-Repertoriul abordat este vital și trebuie să fie accesibil coristelor, adică la nivelul pregătirii lor. În lucrările contemporane, corul a devenit un instrument, în adevăratul sens al cuvântului. Vocilor le sunt atribuite execuții și efecte timbrale destinate altădată numai instrumentelor. Maniera prin care emitem sunetele devine un proces complex pentru pregătirea modernă a pieselor, iar întreaga răspundere constă în a rezolva toate dificultățile de ordin tehnic și artistic cerute de partitura contemporană. Muzica are nevoie de sensibilitate, maleabilitate și emoție.

-Cum începe o zi de repetiție cu corul?

-Este greu de răspuns la această întrebare, dar am să mă străduiesc să răspund. Să nu credeți că a face repetiție cu tinerele de la cor este ușor. Ziua începe cu... întârzierile care produc multă tensiune, deoarece toate fetele sunt condiționate de activitățile care decurg după repetiții, cum ar fi: meditații, întâlniri, vizite, distracție și alte asemenea activități. Începem exercițiile vocale, exerciții pentru acordajul corului, gimnastică respiratorie, intonația corectă a tonurilor și

semitonurilor, exerciții pentru exactitate, nuanțe și virtuozitate.

Obiectivele principale ale corului sunt: familiarizarea cu repertoriul vocal și coral, dezvoltarea abilităților individuale de cântat, studiul activ al tehnicilor și lucrul practic cu corul. Repetițiile generale se fac numai în scenă timp de două ore, iar în timpul săptămânii, individual, cu fiecare coristă, în ziua și la ora la care este planificată. Lucrez separat cu fiecare voce - Sopran I, Sopran II, Alto I și Alto II, la repetiții, iar în ultima oră, cele patru voci se reunesc. Acum trebuie să recunosc că mai sunt probleme, însă fără o disciplină de grup și o exigență maximă, nu se poate face performanță.

-Care sunt proiectele de viitor ale corului "Callatis"?

-Pentru viitor există multe proiecte, însă le vom eșalona, în funcție de datele calendaristice la care se vor derula. Deja am stabilit repetițiile pentru următoarele competiții naționale și internaționale la care vom participa. Cel mai important pas, adică urgența întâi, este inițierea muzicală a grupei pregătitoare de fete care vor înlocui solistele care au ajuns deja la vârsta la care nu mai pot participa la secțiunile de vârstă. Sigur că ele vor rămâne alături de noi în cor la toate evenimentele și concerte pe care le vom

susține. Pentru mine este vital ca cele mici, de 11-14 ani, să fie lângă cele mari tot timpul, pentru a se obișnui cu rigoarea și frumusețea Artei corale.

Începând din luna ianuarie 2020, vom primi invitațiile la cele mai importante festivaluri de acest gen și vom face tot posibilul să ne pregătim pentru a ne putea ridica la nivelul exigențelor celorlalte coruri participante din toată lumea. Vom face tot posibilul ca să putem onora invitațiile. Oamenii de bună credință din Mangalia și nu numai, și-au dat seama că acest cor a devenit un Brand și trebuie susținut din toate punctele de vedere.

Repet și voi repeta mereu că suntem datori să facem tot ce ne stă în putință pentru generațiile viitoare, să contribuim la afirmarea demnității, a spiritualității neamului românesc, la afirmarea unității de grai, de cultură, a identității națiunii române. Patriotismul nu trebuie să se spulbere.

Corul de Copii "Callatis" Mangalia a pus din nou România pe harta lumii, la loc de cinste. Limbajul muzical coral se dovedește o limbă de circulație internațională, în care oamenii ajung să comunice cu inimile. Vocea reușește să exprime emoțiile și să le transmită mai departe ascultătorilor. Pentru viitor, prietenia și pacea, demnitatea și onoarea vor fi pe deplin asigurate de unicitatea cântului coral.

Laureații Festivalului "Canta al Mar", Barcelona 2019.

Petronela Rotar, „Ajută-mă să nu dispar”

Ana Maria Ștefan

După succesul răsunător al volumului *Privind înăuntru*, o carte despre traumă, reflecție, lupte interioare, amintiri și relațiile cu cei din jur, lucruri care au format-o și care totodată te trimit la introspecție și te obligă să privești înăuntru, semnat de Petronela Rotar, autoarea a revenit la Constanța și a lansat cel de-al doilea roman intitulat *Ajută-mă să nu dispar*. Astfel, publicul constănțean a fost invitat la întâlnirea cu una dintre cele mai citite scriitoare contemporane, la Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin”.

Petronela Rotar a fost jurnalist timp de 18 ani la mai multe stații locale ale celor mai importante televiziuni, are doi copii și o istorie personală zbuciumată pe care a fructificat-o literar într-o parte din cărțile ei. A publicat toate cărțile sale la Editura Herg Benet. Prima carte, de poezie, *O să mă știi de undeva* a fost publicată în 2014, iar până acum s-a vândut în mii de exemplare, devenind singurul bestseller de poezie în România post decembristă. În 2017 a fost publicată a doua ediție a cărții, revizuită, adăugită și cu ilustrații semnate de artista Corina Drăgan. Au urmat cartea de proză scurtă *Alive*, tot în 2014, desemnată de cititori cea mai bună carte a anului 2014 pe site-ul Bookaholic și un nou volum de poezie, *Efectul pervers*, în 2015. În 2016, a apărut *Sfârșitul nopții*, o colecție de 19 povestiri scurte, care a câștigat din nou simpatia cititorilor și a devenit cea mai bună carte a anului 2016, pe același site. În 2017, apare *Orbi*, primul roman al autoarei, carte ce devine în doar câteva săptămâni bestseller și un adevărat fenomen, primul tiraj epuizându-se înainte de lansarea oficială. În prezent, autoarea studiază psihologia și urmează o formare de psihoterapie – psihodramă. Petronela recunoaște că terapia psihologică poate ajuta pe oricine și nu ar trebui să fugim de ea îndemnându-ne chiar să mergem la terapie pentru a ne rezolva anumite probleme din trecut sau prezent. Autoarea reușește să provoace în sufletul oricărui cititor o resetare care să îl facă să nu mai fugă de realitate.

Romanul *Ajută-mă să nu dispar* abordează o problematică dificilă, extrem de controversată și anume relațiile extraconjugale. Deși un roman trist care descrie în mare parte relațiile eșuate ale personajelor, îndeosebi ale personajului Mira, o femeie puternică cu o existență chinuită până la refuz, povestea ne transmite totuși un mesaj pozitiv și anume că iubirea chiar și temporară, salvează, resuscitează și ne ajută să ne descoperim și să ajungem la un echilibru la care singuri nu am avea acces în aceeași măsură.

„Ai zice că te obișnuiești după a doua, a treia, a cincea, a șaptea carte, dar nu, nu te obișnuiești. Mereu cea mai recentă ți se pare cea mai importantă, cea mai grea, cea mai fragilă. Întimplător sau nu, pentru mine chiar a fost cartea cel mai greu de scris, o carte care s-a scris numai cum și când și unde a vrut, care a avut cereri speciale, ca o vedetă năzuroasă, căreia i-a luat cinci ani încheiați să se scrie.” (Petronela Rotar, sursa: www.petronelarotar.ro)

Invitatul Petronelei Rotar a fost cunoscutul realizator de emisiuni dedicate cărților, Bogdan Papacostea. Gazda evenimentului a fost actorul Dan Cojocaru - șef serviciu coordonare Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin”. Evenimentul face parte din proiectul cultural „Artă de la viziune la formă” al Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”.

Ce spun culorile? Care e limbajul lor? Dacă, așa cum observa Lucian Blaga, există o „adecvare a ornamenticii la duh”, atunci trebuie să fie și o armonie secretă, o potrivire a cromaticii la spiritul fiecărui neam. Nu există un limbaj universal al culorilor, fiecare popor interpretându-le în felul său. O retrospectivă, fie și sumară, a expresiilor românești care implică în structura lor diverse culori, ne trădează repede limbajul ascuns, codificat de sute și mii de ani. Albul, de pildă, semnifică inocența, curățenia, fericirea, iar în anumite cazuri este un revelator al adevărului. „Fiziologiile” lui Costache Negruzzi din ciclul *Scrisori la un prieten*, prin care eminentul prozator inaugura la noi genul epistolar, se intitulau *Negru pe alb* tocmai fiindcă se urmărea punerea în lumină a contrastelor epocii de tranziție din anii 1840-1850. Când, rar de tot, evada din azi, gândindu-se și la un mâine mai îndepărtat, românul îi povățuia pe cei din jur, dar și pe sine însuși, strânge bani albi pentru zile negre. Banii albi ar fi cei din nichel și argint, monede oricum mai umile decât cele din aur, însă înțelepciunea, aproape occidentală, implicată aici este că averile mari se constituie mai ales din economisirea statornică a sumelor mici.

Eroii, vitejii din cântecele noastre epice au fața albă, adică senină, curată, limpezită prin necesara toaletă de dimineață: „Până-n ziuă se scula/ Fața albă că-și spăla/ Barba neagră-și pieptăna.” În Orientul Îndepărtat, albul e, dimpotrivă, o culoare de doliu, iar negrul un semn de vitalitate și energie.¹

1. În trecutul îndepărtat (în neolitic), dar și în Evul Mediu, albul și negrul aveau și la noi accepții similare acelor din Orient. Într-un interesant studiu, în care folosește – din păcate fără ghilimele – teze ale lui Mircea Eliade din Istoria credințelor și a ideilor religioase, Ovidiu Popescu semnală descoperirea unor statuete neolitice, esențializate uneori până la un os (o falangă de os), simbolizând moartea. „Culoarea albă sau alb-galben – adăuga cercetătorul – este rezultatul procesului de descompunere a cadavrului. Oasele au această culoare.” Tot el menționa că în perioada feudală existau la noi „practica înmormântării cu mască de tip cămașă” și un substitut al acesteia – „pânza de față”. În privința culorii negre, Ovidiu Popescu susținea – surprinzător pentru noi, cei de azi – că aceasta „transmite mesajul fertilității”: „Faptul că la înmormântare, femeile vin îmbrăcate în negru, nu dă simbolul de doliu. Din contră, femeia este asociată pământului, care dă naștere vieții sub toate formele ei, iar culoarea neagră [re]prezintă fertilitatea femeii. Ea este aptă a da naștere vieții. Se prezintă același mesaj al perpetuării vieții. Vine din epoca neolitică și constituie un cult agrar.” (v. Ovidiu Popescu, Mitologia

Galbenul e în schimb – la românii moderni – un indiciu de boală ori de spaimă. Nu întâmplător celor bolnavi de hepatită li se spune în limbajul popular că suferă de gălbănare. Insul care află vești neplăcute și intră brusc în panică se ngălbenește la față. De aici până la o accepție funerară nu-i decât un pas, făcut de-alminteri de Alecsandri când descria cadavrul haiducului Groza: galben ca făclia de galbenă ceară.

Verdele, mult invocat în baladele și cântecele românești, semnifică tinerețea, puterea, și nu-i o întâmplare că mai toate doinele noastre încep cu foaie verde sau frunză verde.

Foarte productiv, ca trunchi de zicale, este și roșul. Cuvântul, derivat din latinescul *roseus*, semnifică prin excelență sănătatea, viața.² În poezia folclorică, dar și în cea cultă, fetele sunt frumoase când au obraji roșii, rumeni ca mărul. În celebra Floare albastră, iubita își face un portret sumar, dar extrem de expresiv, deși e „pictat” în numai două culori: „Și de-a soarelui căldură/ Voi fi roșie ca mărul,/ Mi-oi desface de-aur părul/ Să-ți astup cu dânsul gura.”

O foarte interesantă substituie a culorilor e de aflat într-unul din „cânticele țigănești” traduse liber de Miron Radu Paraschivescu după *Romancero gitano* de Federico García Lorca. Poetul spaniol exclama: Verde que te quiero verde./ Verde viento. Verde ramas./ El barco sobre la mar/ Y el caballo en la montaña, versuri care tălmăcite în românește de Teodor Balș sună așa: „Verde, cât de drag mi-ești, verde/ Verde vânt. Și ramuri verzi/ Barca peste marea verde,/ Calul, când în munți se pierde”. Năvălit, din tinerețe, la comunism, Paraschivescu „traducea” așa: „Drag mi-a fost de când mă știu/ roșu-aprins

culorilor, în Ardealul literar și artistic, VI, 3-4, 2002, p.68-69). Un limbaj popular al culorilor cu accepții similare celor de azi a fost analizat de G. Coșbuc în eseu Cum înțelege românul culorile?, publicat pentru prima oară în Albina, IV, 11, 10 dec. 1900, p. 284-287 și 12, 17 dec. 1900, p. 310-312. Textul a fost inclus în Opere alese, IV, ed. cit., p. 92-96.

2. „Credința într-o supraviețuire post-mortem pare demonstrată, pentru cele mai vechi timpuri, prin utilizarea oculului roșu, substituit ritual al sângelui, deci «simbol» al vieții. Obiceiul de a presăra cadavrele cu ocră este universal răspândit, în timp și spațiu, de la Ciu Ku-tien până pe coastele occidentale ale Europei, în Africa până la Capul Bunei Speranțe, în Australia, în Tasmania, în America până în Țara de Foc” (v. Mircea Eliade, Istoria credințelor și ideilor religioase, I, Traducere de Cezar Baltag. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p.7-8).

și stacojiu,/ luntrea roșie pe unde,/ calul roib suind la munte.” Câte nu s-ar putea spune la noi despre trecerea atătora și atătora de la verde la roșu și, de la o vreme, și invers.

Roșul, confiscat de totalitarism (gândiți-vă la gărzile roșii, la Armata Roșie!), n-a avut întotdeauna, la români, o accepție „revoluționară”. Cele mai bune unități din vechea cavalerie munteană erau formate din roșii sau roșiori. Ei alcătuiau, scria Miron Costin, „curtea”, adică garda domnilor. Ciudat, dar simptomatic lucru, dragonii englezi erau și ei, până spre 1900, îmbrăcați în roșu, culoare la care s-a renunțat abia după războiul cu burii, deoarece cavaleriștii înveșmântați așa erau ținte perfecte pentru pușcașii africani.

Între roșu și alb sunt în cromatica românească legături secrete. Cum spuneam, albul e un simbol al inocenței. Dar și roșul. Același Miron Radu Paraschivescu a fost autorul unui Cântic de fată mare în care îngemăna culorile: „Fată albă ca de cretă/ (doar obraji ca bujorii)/ adorată și secretă,/nu ne bănuiai fiorii.” Pudoarea, care stătea atât de bine fetelor, se deconspira prin roșeața obrazilor. Pudicii, rușinoșii, specie pe cale de dispariție acum, se înroșeau la față. Acum, se înroșesc mai ales mânioșii, arțăgoșii, mitocanii care nu se pot controla. Țăranii spuneau cândva: i s-a făcut negru înaintea ochilor. Acum până și DEX-ul (Dicționarul explicativ al limbii române) nu mai reține decât varianta a vedea roșu

înaintea ochilor, semn că lumea românească s-a cam îmbolnăvit de violență. Avem tot mai puțini pudici și tot mai mulți neurastenici care se roșesc de furie la față ori până-n albul ochilor, făcându-se roșii ca focul, ca racul și ca sângele.

Roșul a intrat și-n onomastică. E o cale lungă de la împăratul Roș din basmul Harap-Alb al lui Creangă la Ion Roșu (meritos eminescolog dispărut prematur!), la Ana Roșculeț (nuvela care i-a adus necazuri lui Marin Preda sub comuniști). În Dicționar al numelor de familie românești (Editura Științifică și Enciclopedică, 1983) Iorgu Iordan semnala și alte derivate: Roș(e)anu, Roșca, Roșcan(u), Roșcăneanu, Roșian(u).

Despre expresia, mult folosită înainte de 22 decembrie 1989, conform căreia cutare sau cutare fenomen traversează ca un fir roșu (istoria, literatura, luptele etc.) cred că vă este lehamite.

Acum trei-patru decenii se mai spunea încă e pecetluit cu roșu. Până prin 1970 coletele poștale se sigilau cu ceară roșie. Era de fapt o asumare tacită a unor atribuții proprii cândva doar domnitorilor. Uricele, hrisoavele domnești se pecetluiau cu ceară roșie. Era un privilegiu exclusiv domnesc. Dimitrie Cantemir afirma în Descriptio Moldaviae că aceasta era pecetea gospod, adică sigiliul, ștampila domnului. Funcționarii mai mărunței utilizau ceara galbenă, simbol al spaimei în fața autorității domnești. Iată deci că și ceara are elocvența ei secretă.

Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” promovează Dobrogea!

Ana-Maria ȘTEFAN

Prezent la Târgul de Turism al României, Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” din cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a participat la ediția de toamnă a Târgului de Turism al României, care a avut loc la București (Romexpo), în perioada 14-17 noiembrie 2019. Membrii Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” au susținut momente artistice coregrafice, aducând

în atenția vizitatorilor suite de Dobrogea. Alături de dansatorii din cadrul ansamblului, profesor de canto muzică populară în cadrul Centrului Cultural Județean „Teodor T. Burada”, Elena Plătica, solista ansamblului, a interpretat cântece dobrogene specifice zonei. Prezența instituției noastre la acest târg, a reprezentat o modalitate eficientă de a promova potențialul turistic al întregii regiuni.

Info

Pe 16 noiembrie constănțenii s-au reunit la Muzeul de Artă Constanța bucurându-se de un recital susținut de elevii claselor de canto, pregătiți de profesorii noștri Vadim Iftime, Ancuța Simion, Georgiana Costea. Spectacolul s-a intitulat „Momente muzicale”.

„Acorduri de Noiembrie” s-a numit sugestiv recitalul de pian, muzică ușoară și chitară clasică, care a avut loc în data de 9 noiembrie 2019, începând cu orele 17:00, la Muzeul de Artă Constanța. Astfel elevii pregătiți de domniile profesori Rodica Iftime, Rodica Cloșcă, Cristina Bârlădeanu, Camelia Popescu și Theodor Rădulescu au încântat publicul constănțean care a răspuns ca de fiecare dată invitației noastre.

Motivul mării în colindă

Prof. Aura VĂCEANU

În capitolul „Colindul și marea”, din vol. *Sub aripa cerului*, academician Sabina Ispas precizează mai întâi că se limitează la semnificația mării, așa cum se desprinde din colinde. O preocupă în special imaginea mării, delimitată de simbolismul acvatic al izvorului, lacului, râului ce reprezintă diferitele „mesaje teologice”. Trei sunt motivele simbol ce o interesează pe cercetătoare în analiza propusă: simbolistica mării, cea a năvodului și a pescuitului divin, și cea a corăbiei care se îndreaptă spre liman.

Îl citează pe Origen: „viața oamenilor lumii întregi frământată de valuri, izbiți de ele într-o parte și-ntr-alta plutind printre realitățile sălcii ale vieții acesteia”. (Sabina Ispas, *Sub aripa cerului*, 1998, 66) Acesta se referă la cap. 14, Evanghelia după Matei, când Iisus mergând pe mare îi încredințează pe apostoli că El este „cu adevărat Fiul lui Dumnezeu”, întrucât găsește că rădăcinile creștinismului sunt legate de teologia și mentalitatea religioasă a zonei Mediteranei Orientale. Ocupându-se de tipurile tradiționale de colinde în care este prezentă imaginea mării, observă că unele texte asociază, mai nou, marea cu Marea Neagră. Amintește aici că Monica Brătulescu a selectat câteva tipuri: „Ciobanul și marea” (tip 45); „Marea și pomul” (tip 47); „Marea și flăcăul (tip 48); „Vămeșoaia (tip 409); Pescarii și vidra (tip 519); „Dulful și monstrul mării” (tip 52); „Leagăn de mătase” (tip 80) etc. Aduce în discuție apoi motivul „călătoria pe mare”, reflectat în comentariul lui Origen. Limanul este locul de salvare – o mănăstire. Acolo va coborî preotul să „conducă pe mare corabia, la mal”, corabia semnificând metaforic, biserica formată din credincioși. În acest sens, citează un „Colind de preot”, cules de Constantin Brăiloiu,

de la Gheorghe N. Lupoi, 23 de ani, Seimenii Mari – Constanța, locul culegerii: București, 23.12.1940, în transcriere muzicală de George Marcu:

*„Prundurile Mării Negre
Ler, doamnele la dalbele mănăstiri
Merg noă preoz bătrâni
Cam cu noă grămățici
Tot citesc, prerouesc (...)”*

(Sabina Ispas, *Sub aripa cerului*, 1998, 205)

Corabia cu suflete este condusă de păstorul spiritual Sfântul Nicolae, arhiepiscop al Mirelor Lichiei. Imaginile din colindul citat sugerează cuvântul Sfântului Ioan Hrisostom rostit la botezul Domnului, din care reluăm ideea că „biserica este liman duhovnicesc al sufletelor”. Sabina Ispas se oprește asupra tipului 80 al colindului Leagăn de mătăsă. Textul o prezintă pe o tânără fată într-un leagăn, purtat de un bour, sau între coarnele lui, sau ale unui cerb care înoată în valuri furioase. Fata brodează și cântă pentru că se pregătește de căsătorie. Deoarece simbolistica mării este cunoscută din diferite comentarii, autoarea se oprește asupra simbolurilor animaliere.

În textele patristice, cerbul este catehumenul care se adapă la izvorul cunoașterii învățăturii creștine, consideră autoarea. Ea introduce apoi legenda despre Sfântul Eustatie Plachida care, văzând între coarnele cerbului crucea lui Hristos, s-a convertit la creștinism. Boul care face și el posibilă călătoria pe mare, în Vechiul Testament este animal de jertfă, iar în iconografie simbolul care-l însoțește pe Sfântul Luca. În aceeași măsură este binecuvântat de Maica Domnului, după tradiția orală; este citată ca argument o colindă din culegerea Flori de măr, de la pag. 33.

Vorbind în continuare de tipul 80, Pescarii și vidra, prezintă un motiv din cântecul epic „Antofiță-a lui Vioară”. Și aici face asocierea cu comentariul lui Origen: pescuitul miraculos este prezent în Noul Testament, legat de întâmplarea minunată de pe Marea Tiberiadei. Importantă este replica Mântuitorului care-i spune lui Simon Petru: „Nu te teme; de acum înainte vei fi pescar de oameni”. Cealaltă pescuire miraculoasă tot pe Marea Tiberiadei (Lacul Ghenizaret) s-a petrecut după înviere, la cea de-a treia arătare făcută ucenicilor. Petru a prins atunci 153 de pești mari. Amintește apoi de comentariul lui Origen despre Evanghelia după Matei, acesta înțelegând să asocieze năvodul cu scriptura: „împletirea laolaltă a legii și a prorocilor ... a fost încheiată prin Evanghelii și prin învățăturile lui Hristos” (Origen, p.32).

Colindul de năvodar prezintă un asemenea pescuit miraculos, dar cu timpul, a pierdut semnificația legată de textul biblic. Peștele este un simbol hristic, dar și unul euharistic. Autoarea citează un imn către Mântuitorul Hristos, atribuit lui Clement Alexandrinul, în care descoperă imagini-simbol din textele colindelor și care poate fi un exemplu pentru acea imnografie care stă la baza colindatului tradițional:

*„Frâu al mânjilor nevinovați
Aripă a păsărilor ce nu se rătăcesc
Cârmă tare a corăbiilor
Păstor al oilor împărătești (...)
Păstorule, plugarule,
al celor muritori (...)
Pescar al muritorilor (...)
cu viața cea dulce, scoți
din oceanul răutăților,
Din valul dușmanului
Peștii cei curați.”*

(Sabina Ispas, Sub aripa cerului, 1998, 86)

Un alt personaj simbolic din colinde amintit aici este delfinul ce „preînchipuie pe Hristos care conduce corabia, biserica spre limanul mântuirii.” Când trupul lui este străpuns de un trident, el simbolizează crucea. Imaginea lui în diferite

spații, cum ar fi catacombele Torlonia, Vigna Randanini; sinagogi ca Beth Alpha din Palestina etc., desigur că este asimilată peștelui. Sabina Ispas vorbește apoi despre tipul de colind 52, care dezvoltă motivul confruntării dintre „mărul roșu, crescut la malul mării și dulful sau duhul de mare” (p. 87). Simbolistica mărului se leagă de cei doi pomi ai raiului: al cunoașterii binelui și răului și cel al nemuririi, tradiția apocrifă spunând că pe lemn de măr l-au răstignit pe Iisus. Textul poetic în care apare această imagine cunoaște numeroase variante, „adevărate capodopere ale poeziei medievale românești” (Sabina Ispas):

*„Crescutu-ne-au,
Născutu-ne-au,
Fir de măr aurel,
Mândru frumușel; (...)
Frumoase
Arătoase.
Ce folos că le face
Dacă nu se coace:
Dulf de Marea Neagră (...)
Sare-n merișor,
Mănâncă binisor (...)*

(Sabina Ispas, Sub aripa cerului, 1998, 56)

Și continuă cu introducerea unui personaj uman, Niță, care încearcă să-l săgeteze, dar dulful îi cere să n-o facă, pentru că ei sunt „nouă frați/ Ce au fost toți săgetați”.

Prin urmare, autoarea consideră că textul poetic „reface valoarea simbolului creștin primar într-o structură de mare rafinament teologic, în momentul de strălucire al medievalității românești târzii”. (Sabina Ispas, Sub aripa cerului, 1998, 88)

*(Din studiul de folclor „Elemente mitice
precreștine și creștine în colinda românească”,
prefața conf. univ. Ioana Ruxandra Fruntelată,
Editura Etnologica, București,
pp. 177-180, 2016)*

Viața religioasă din Eparhia Constanței (1923-1950) în lumina presei și a documentelor de arhivă

Laura Caloean

Separarea Constanței de Galați s-a produs în anul 1923, după cum e stipulat în raportul nr. 10116/20 decembrie 1922 redactat de Primăria Constanței și adresat Ministerului Cultelor și Artelor, în care se cerea înființarea unei episcopii sau reactivarea vechii mitropolii a Tomisului și Durostorului. Demersul urmărea contracararea activității sectare desfășurate la Malul Mării. Totodată, s-a crezut că este în interesul unificării sufletești ca județul Tulcea să rămână afiliat Episcopiei Dunării de Jos. Primăria nu era deloc dispusă să primească un rezultat negativ, așa că, după prezentarea argumentelor, promitea: „vom pune la dispoziție biserica «Sfinții Apostoli Petru și Pavel», catedrala cu locul din jurul ei, pe care s-ar putea construi și reședința eparhială”. Rezultatul? În cadrul ședinței Sfântului Sinod din 29 noiembrie/12 decembrie 1922 s-a hotărât reînființarea „celeia mai vechi episcopii de pe teritoriul României, a istoricului Tomis, acum Constanța”, decizie acceptată de corpurile legiuitoare și confirmată prin Decretul Regal nr. 920 din 8 martie 1923 în care se specifica înființarea Episcopiei Constanței, contopită cu părțile anexate ale vechilor episcopii Durostor, Marcianopoli și Odessus, Ialomița, județul Tulcea rămânând în componența Episcopiei Dunării de Jos. În „Almanachul Argus” (1923) se anunța înființarea a trei noi episcopii, cu reședințele în județele: Constanța, Hotin și Cetatea Albă.

Timp de aproximativ trei decenii, la

Constanța s-au succedat următorii ierarhi care-și dădeau girul și în materie de tipăritură religioasă: Episcopul Ilarie Teodorescu (21 mai 1923 „Decretul Regal 1410 din 30 Martie 1923” - 27 septembrie 1925), Episcopul Gherontie Nicolau (din anul 1923 până la moartea episcopului Ilarie era arhiereul vicar, cu numele Silistoreanu, apoi, în anul 1925, episcop-locotenent, și din 4 februarie 1926 până în anul 1942, episcop titular) cu episcop locotenent în anul 1941, Episcopul Galaction Cordun, urmat de episcopul Eugeniu Laiu (întâi locotenent, apoi titular), și episcopul Chesarie Păunescu (21 mai 1944-1950).

Ilarie a fost ales episcop al Constanței în data de 16 martie 1923, investit în ziua de 10 mai 1923 și instalat pe 21 mai, de praznicul Sfinților Împărați Constantin și Elena, ziua orașului Constanța. Ajuns la Malul Mării, ierarhul a constatat că nu are reședință episcopală, nici sediu pentru centrul eparhial. După o săptămână în care a locuit la Hotelul Francez, a fost închiriat un spațiu situat pe str. Principesa Ileana (casele Col. Bărbulescu), aici au fost stabilite atât reședința episcopului, cât sediul administrativ al episcopiei. În octombrie 1923 reședința episcopală a fost mutată „în casele Dlui Mareșal al Palatului Regal general Angelescu” (str. Principesa Ileana). În revista „Tomis”, din octombrie 1924, se specifica faptul că: „Ministerul Cultelor a aprobat planurile pentru construirea Palatului episcopal din Constanța”.

Interiorul Catedralei din Constanța

Problemele îl împresurau din toate părțile: Sfânt Mir și sfinte moaște pentru Antimise nu existau, nici măcar apă curentă în curtea catedralei, preoți erau puțini, iar dintre cei existenți mulți nu aveau pregătirea necesară sau moralitatea lor lăsa de dorit, la catedrală nu erau nici măcar veșminte pentru diaconi și ierarh, drept pentru care împrumută unele, pentru un an, de la Episcopia Argeșului, Primăria nu accepta să exproprieze câteva case din vecinătatea catedralei, unde să fie organizat sediul episcopiei, drept pentru care, pe 24 mai 1925, în curtea Catedralei, este sfințit locul viitorului Palat episcopal.

În Constanța anului 1924 erau doar patru biserici românești, deservite de 7 preoți și un diacon: „Catedrala Sfinții Apostoli”, fondată în anul 1893, biserica „Adormirea Maicii Domnului”, în anul 1906, bisericile „Sf. Gheorghe” și „Sfinții Împărați”, datând din anul 1919. Aceștia li se adăugau biserica greacă și cea bulgară.

Printre primele decizii luate s-a numărat și alegerea colaboratorilor. Dintre cei care au pus umărul la bunul mers al administrației eparhiei nou înființate amintim: arhim. Gherontie Nicolau, pr. Ioan Grigorescu, pr. Constantin Popescu, protosinghelul Chiril Arvinte, pr. Arghir Vârnay, consilier referent, ieromonahul Athanasie Dincă, monahul Damian Stănoiu, membrii primului Consistoriului eparhial fiind: Gh. Rădulescu, parohul bisericii „Sfinții Apostoli” din Constanța, I. Roșculeț, parohul bisericii „Sfinții Împărați” din Constanța, Vasile Nanculescu, parohul bisericii

„Sfinții Împărați” din Călărași, I. Ciocan, parohul bisericii „Sfinții Împărați” din Cernavodă și, provizoriu, pr. Grigorie Arnăudoff din comuna Aidimir (la 8 km. de Silistra), jud. Durostor.

Cel mai apropiat colaborator rămâne însă arhimandritul Gherontie Nicolau, cel care nu peste mult timp de la descălecarea la Constanța a fost hirotonit arhiereu vicar, pentru ca după trecerea la cele sfinte a episcopului Ilarie să preia conducerea episcopiei. Până atunci însă trebuie notat că arhimandritul Gherontie Nicolau a fost numit în postul de preot al Catedralei Constanța, începând cu data de 1 august 1923, așa cum reiese din adresa nr. 34836/5 iulie 1923 remisă Episcopiei Constanței de către Ministerul Cultelor și Artelor. Mai mult, forul central a intervenit pentru ca Regele să îl confirme și în postul de arhimandrit vicar al episcopiei, începând cu aceeași dată; numire făcută prin Înaltul Decret Regal nr. 3573/13 iulie 1923. Sfârșitul anului 1923 îi aduce arhimandritului vicar alegerea „întru Arhiereu cu titlul de «Silistreanul» a P.C. Arhim. Gherontie Nicolau” și hirotonia, săvârșită în ziua de 10/23 decembrie 1923. La evenimentul desfășurat în Catedrala Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei a participat și episcopul Ilarie.

Așa cum am mai arătat, episcopul Ilarie s-a îngrijit de soluționarea penuriei personalului clerical în eparhie. Raportul redactat de Gh. Popescu, inspector în ministerul de resort, în urma unei inspecții întreprinse în Cadrilater arată tocmai lipsa acută de preoți, situație semnalată în repetate rânduri de protoiereul din Kaliacra, pr. N. Ghiorghiu, și de revizorul eparhial, pr. Constantin Popescu.

Cu toate acestea, în adresa trimisă Sfântului Sinod, episcopul Ilarie precizează: „întru multele și marile greutăți pe care le întâmpin în opera de consolidare morală și națională a provinciei din această parte a țării, este și aceea a lipsei de preoți. Așa, în județul Durostor din 41 de parohii sunt vacante de preoți 24, în județul Kaliacra din 35 de parohii sunt vacante de preoți 17, în județul Constanța din 86 de parohii sunt vacante de preoți 23 și în județul Ialomița din 118 parohii sunt vacante de preoți 20.” Cu un total de 280 biserici în cele patru județe ale eparhiei și 84 de posturi vacante, înseamnă că 30% dintre biserici nu aveau preot. În Cadrilater, continuă ierarhul, mai toți preoții sunt bulgari și „întrețin pe simțirea bulgară”.

Chiar chiriarhul a întreprins, în august 1923, o vizită canonică în Dobrogea Nouă pentru a-i cerceta și întări duhovnicește pe creștinii din Cadrilater. În urma propunerii venite din partea protoiereului Ghiorghiu, episcopia solicita transferul unor ieromonahi din alte centre eparhiale spre Constanța, pentru a fi trimiși în noua provincie. În arhiva Arhiepiscopiei Tomisului se păstrează răspunsurile venite din partea arhiepiscopului Chișinăului și Hotinului, Gurie (propunea ca Sf. Sinod și Ministerul Cultelor să admită hirotonia în preoți a „diaconilor-cântăreți din Basarabia”), și a Mitropolitului-Primat, Platon, care nu avea suficienți ieromonahi nici pentru Mitropolia Ungro-Vlahiei. Urmare a diferitelor intervenții, inclusiv adresa Episcopiei Constanței (nr. 591/iunie 1923) către Sfântul Sinod, în ședința din 5 noiembrie, forul suprem a decis: „se admite în mod excepțional, numai pentru Dobrogea Nouă și numai pe timpul ce Seminarul nou înființat din Constanța va începe să dea absolvenți, hirotonisirea, după o prealabilă pregătire de 6 luni la sediul Episcopiei respective, a acelor învățători normaliști absolvenți, cari prin viața lor au dat dovezi suficiente că merită să fie preoțiți” și hirotonirea seminaristilor cu patru clase, nehirotoniți între anii 1893-1894. Decizia a fost legiferată, căpătând caracter de lege. După aprobarea legii, în iulie 1924, Episcopia Constanței a organizat cursuri pregătitoare pentru viitorii preoți din Cadrilater, absolvite de 20 de tineri.

Tot în anul 1924, prin Înaltul Decret Regal nr. 1695 din 31 mai 1924, parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Constanța „a fost recunoscută

ca biserică episcopală a acelei Sfinte Episcopii”, urmând ca enoriașii să fie arondați bisericilor din proximitate.

În anul 1924, episcopul Ilarie a instituit așa-numitul „disc al milei”, prin care, de sărbători, se colectau bani pentru ajutorarea săracilor. Parohiile împărțeau 90 % din fondurile rezultate săracilor, iar 10 % erau donați episcopiei, care-i folosea tot pentru cauze sociale. Astfel, în anul respectiv „s’a vărsat Sf. Episcopii suma de 5103 lei din care 3000 de lei s’a vărsat d-lui primar al orașului Constanța, pe cari să-i distribuie cum va crede de cuviință, iar restul s’a distribuit direct la săracii veniți la Sf. Episcopie”.

Episcopul Gherontie Nicolau a dat un suflu nou Ortodoxiei în județele Constanța, Caliacra, Durostor și Ialomița. În anul 1936, arhimandritul Daniil Ciubotaru, fost vicar al Episcopiei Tomisului, a fost numit stareț la schitul Trivalea din Pitești.

De la preluarea cârjei arhieresti de către vlădica Gherontie putem enumera o serie de progrese ale Bisericii tomitane: definitivarea lucrărilor la Palatul episcopal, întemeierea a trei mănăstiri (Dervent, Elena de la Mare și Episcop Gherontie, din Ialomița), construirea sau consolidarea a nu mai puțin de 40 de biserici și 60 de case parohiale, coordonarea lucrărilor de restaurare a exteriorului Catedralei episcopale, înjgheburile unei biblioteci eparhiale, reorganizarea protoierilor, înființarea fabricii de lumânări, evoluția favorabilă a vieții religioase în Cadrilater etc.

Episcopului Gherontie i-a succedat Eugen Laiu, locotenent de arhieru. Noul ierarh a păstorit o perioadă scurtă, în comparație cu predecesorul său, din noiembrie 1942 până în 1944. Episcopul-locotenent Eugeniu Laiu a fost întronizat în data de 1 noiembrie 1942. „Reparații de biserici, înzestrări cu sfinte icoane, redeschideri și sfințiri, cu slujbe adevărat arhieresti, sute de broșuri, icoane și cruciulițe dăruite poporului de fiecare dată când P.S. Eugeniu apare în mijlocul lui, sunt mărturie a unui avânt cu care se lucrează pretutindeni în eparhia Constanței”. Sub coordonarea sa a fost creată și a funcționat, la Constanța, o cantină a clerului la care, în anul 1943, mâncau aproximativ 100 de elevi din școlile secundare (între 1944-1945 cantina a fost închisă „din cauză că i-a fost rechiziționat localul și vesela”). Chiriarhul făcea des vizite inopinate în eparhie, identificând astfel problemele existente. „În vizitele noastre canonice am constatat că, în majoritatea bisericilor, nu se fac vecerniile rânduite în ajunul Duminicilor și zilelor de sărbătoare”, de aceea a dispus ca slujbele respective să fie oficiate nu doar în ajun, ci și în zilele de sărbătoare, iar după slujbă să fie organizate ore de catehizare și evanghelizare. În februarie 1943, în timpul vizitei la Liceul teoretic de băieți din Călărași, a acordat

o bursă de 2000 de lei elevilor merituosi, a donat internatului alimente și le-a dăruit elevilor cruciulițe, fapt pentru care Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor i-a transmis mulțumiri. Pentru episcopul Eugeniu învățământul religios constituia o prioritate de grad zero, de aceea supraveghea îndeaproape modul în care este predată religia.

Din punct de vedere administrativ, în timpul păstoririi sale au fost constituite: 40 de parohii noi, 46 de posturi de preoți ajutători, 8 posturi de diaconi și 202 posturi de cântăreți bisericești. Datorită războiului, bisericile duceau lipsă de cântăreți, drept pentru care însuși episcopul arăta avantajele pe care elevii le au dacă frecventează cursurile Școlii de cântăreți, din Medgidia. O

altă măsură administrativă a fost impunerea organizării corurilor religioase în toate parohiile, indiferent de gradul acestora.

Dintre bisericile afectate de cutremurul din 1940, amintim: cea din localitatea Carol I, din Dorobanțu ș.a.

Cercetând arhiva Arhiepiscopiei Tomisului mi-a atras atenția una dintre deciziile episcopului Eugeniu Laiu. După trei ani de muncă în cancelaria eparhială și cu o sănătate „destul de șubredă”, preotul Gh. M. Ionescu (Consilier referent) a solicitat aprobarea demisiei, însă rezoluția dată a fost următoarea: „Nu se primește demisia. Suntem în vreme de război și trebuie muncă și sacrificii din partea fiecărui român și cu atât mai mult din partea unui cleric. † Eugeniu”.

Comorile Dobrogei

Priorități. Recorduri. Unicate. Curiozități

Maria PARIZA

...Inscripția PETRE, scrisă cu litere grecești, pe un vas de lut din secolul al X-lea, descoperit în ruinele fostei cetăți Capidava – este considerată cea mai veche atestare a unui cuvânt românesc. Are o consonanță inconfundabilă, specifică antroponimului românesc. Se consideră că ar indica numele românesc al olarului. Vasul, sub forma unui ulcior, a fost găsit în anul 1967 de un sătean din comuna Topalu, pe nume Petre, pe sectorul arheologic cercetat de Petre Diaconu. Un bazar al coincidențelor?

...BRETANION al Tomisului – făcând parte dintr-un șir de ierarhi ai acestui oraș din Scythia Minor – se spune că a scris prima scriere patristică pe teritoriul românesc, „Pătimirea lui Sava Gotul”, acesta fiind martirizat în jurul anului 372 d.H., în vremea prigoanei anticreștine a regelui got Atanaric. Este cel mai important document cu privire la viața băștinașilor în Dacia, sub stăpânirea goților.

...Primul autor, inițiatorul calendarului folosit astăzi în întreaga lume creștină, începută simbolic după nașterea lui Iisus Hristos, numită și era dionisiaică, este teologul DIONISIE CEL MIC (Exiguul-în latină). Tălmăcitor de scrieri patristice, s-a născut în Scitia Mică, pe la anul 470 și s-a călugărit din tinerețe la recunoscutele mănăstiri din Eparhia Tomisului.

...Bisericiuțele din cretă de la Murfatlar, datând din secolul al X-lea, reprezintă un monument unic

în Europa. Conform cercetărilor, complexul a adăpostit prima biserică și primele chilii ale unei mănăstiri și cele mai vechi materiale documentare românești în limba slavonă pe teritoriul României. Ansamblul rupestru a fost descoperit în anul 1957.

...Cea mai veche inscripție în limba slavă veche, identificată pe pământ românesc, a fost descoperită la Mircea Vodă (jud. Constanța) și datează din anul 943. Inscripția pe piatră, are cuvintele: „împotriva grecilor în anul 6451 (n.n. de la Facerea lumii) în timpul lui Jupan Dimitrie”. Istoricii opinează că ar fi vorba de un conducător de origine vlahă și de confruntările din Imperiul bizantin.

...La Garvăn Diogenția (jud. Tulcea) s-au descoperit printre primele dovezi ale folosirii borangicului, de către locuitori, în secolul al X-lea.

...Prima idee a construirii unui canal între Cernavodă și Constanța aparține lui Ion Ionescu de la Brad, încă din anul 1851. Ideea a fost reluată de G. Lahovary și de belgianul I. von Drunen, în 1878, și de inginerul român Assan, în 1897. Lucru efectiv, la acest Canal a început în 1949.

...Periploca este numele unei liane mediteraneene, o raritate floristică, ocrotită de lege, specifică la noi în țară numai pădurii Letea, conferindu-i acesteia caracteristicile unei păduri tropicale.

...Grigorie Tocilescu a inițiat primele săpături arheologice în Dobrogea și a dat prima hartă arheologică a provinciei Dobrogea, cu topografia amănunțită a valurilor dintre Constanța și Cernavodă, cu traseul principalelor drumuri și cu peste 60 de cetăți găsite pe teren.

....Comandorul Alexandru Cătuneanu a elaborat prima hartă de navigație din România: Harta Mării Negre. Coasta României. A primit Medalia de aur la Expoziția Universală de la Paris, în anul 1900. După harta realizată la începutul sec. al XIX-lea s-a navigat până în anul 1952.

...Irina Constantinziu – Vlassopol (n. 19 iunie 1900, Iași - d. 1979, București) a fost prima femeie ofițer de marină comercială. A fost decorată de regele Carol al II-lea.

...Teodora Angela Lefterescu (n. 3 august 1926, Fălticeni, Suceava – d. 20 aprilie 2007 Constanța) a fost prima femeie căpitan secund de navă din flota română, pe navele „Filimon Sârbu” și „Ceahlău”.

....ALFLUTOP este primul medicament realizat la Constanța din alge marine.

...Sabina Andrada Zurac - de la Liceul Mircea cel Bătrân din Constanța - prima fată din lume care a luat un premiu I, la Olimpiada internațională de chimie, de la Helsinki, în 1988. întrecere dominată până atunci, în exclusivitate de băieți.

...Prima navă românească, cu echipaj românesc, care a făcut înconjurul lumii a fost cargoul „București”. A plecat de la Constanța, în ziua de 4 august 1963 și s-a înapoiat la 23 decembrie 1963. În memorabila călătorie de 138 de zile de navigație a parcurs 49. 444 de km, pornind de la Vest și întorcându-se prin Est. A fost sub comanda căpitanului de cursă lungă Liviu Neguț.

Alte premiere realizate de această navă: a fost primul vapor românesc care a străbătut Canalul Panama și care a parcurs în întregime Oceanul Pacific.

Harta cetăților antice ale Dobrogei

Pe această inscripție scrie numele Jupân Dimitrie

Vas ceramic. Detaliu

Foto: Iulia Pană

Foto: Bianca Maria BECHISI